

Vaasan yliopisto
UNIVERSITY OF VAASA

Emmi Lähteenmäki

Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde Suomessa

Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö
Laskentatoimen ja tilintarkastuksen pro gradu -tutkielma
Laskentatoimen ja tilintarkastuksen maisteriohjelma

Vaasa 2021

VAASAN YLIOPISTO**Laskentatoimen ja rahoituksen akateeminen yksikkö**

Tekijä:	Emmi Lähteenmäki		
Tutkielman nimi:	Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde Suomessa		
Tutkinto:	Kauppatieteiden maisteri		
Oppiaine:	Laskentatoimi ja rahoitus		
Työn ohjaaja:	Anna-Maija Lantto		
Valmistumisvuosi:	2021	Sivumäärä:	73

TIIVISTELMÄ:

Suomen verolainsäädäntö ja kirjanpitolainsäädäntö muodostavat lähtökohtaisesti omat itsenäiset säädöskokonaisuutensa. Käytännössä vero- ja kirjanpitolainsäädäntö kytkeytyvät kuitenkin monissa kohdissa vahvasti toisiinsa. Käytännössä esimerkiksi verotus toimitetaan yrityksen laattiman kirjanpidon pohjalta. Tästä huolimatta kirjanpitolainsäädäntö ja verolainsäädäntö sisältävät omat itsenäiset tuloksenlaskentasäännöksensä, jotka osittain eroavat toisistaan.

Tutkielmassa analysoidaan kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta Suomessa. Tutkielma on toteutettu Margaret Lambin, Christopher Nobesin ja Alan Robertsin vuonna 1998 kehittämän menetelmän pohjalta, jonka avulla vertaillaan Suomessa vuonna 2020 voimassa olevan kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön suhdetta. Tutkielmassa on analysoitu kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön välistä suhdetta 20 eri kirjanpidon osa-alueen osalta.

Tutkielman tulosten perusteella voidaan katsoa, että huomattavan monessa kohtaa Suomen kirjanpitolainsäädäntö ja verolainsäädäntö eroavat toisistaan. Monen analysoidun osa-alueen osalta verotusta ja kirjanpitoa koskevat omat itsenäiset säännöksensä, jotka myös poikkeavat sisällöltään toisistaan. Eroavaisuuksien lisäksi löytyy kuitenkin myös osa-alueita, joiden osalta kirjanpidon ja verotuksen säännökset ovat yhdenmukaiset. Tutkielmassa suoritettua analyysin perusteella voidaan todeta, että tiettyjen osa-alueiden sääntely on pyritty hyvinkin vahvasti yhdenmukaistamaan sekä verotuksen että kirjanpidon osalta, mutta monessa kohtaa eroavaisuuksia kuitenkin ilmenee, johtuen kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön erilaisista tavoitteista.

Tutkielman toisena tutkimuskysymyksenä pyrittiin selvittämään, minkälainen on Suomen asema kansainvälisesti vertailtuna. Analyysin perusteella saatuja tuloksia Suomen osalta verrattiin niihin maihin, joista vastaava tutkimus oli jo aiemmin suoritettu eli Yhdysvaltoihin, Iso-Britanniaan, Saksaan, Ranskaan, Norjaan, Espanjaan ja Italiaan. Tässä vertailussa Suomi sijoittui keskivaiheille eli Espanjan ja Yhdysvaltojen väliin. Lähtökohtaisesti tulosten perusteella Suomen voidaan nähdä sijoittuvan lähemmäs anglosaksisen järjestelmän maita, eli niitä maita, joissa kirjanpidolla ja verotuksella ei nähdä olevan yhtä tiivistä suhdetta kuin mannereurooppalaisen järjestelmän maissa.

AVAINSANAT: Verotus, kirjanpito, kansainvälinen vertailu

Sisällys

1	Johdanto	6
1.1	Tutkielman aihe ja tutkimusongelmat	6
1.2	Tutkielman rakenne	8
2	Kirjanpitolainsäädännön sääntely ja tarkoitus	9
2.1	Kotimainen ja kansainvälinen sääntely	9
2.2	Kirjanpidon tavoitteet ja tehtävät	10
2.3	Kirjanpitolainsäädännön mukainen tuloksenlaskenta	14
3	Verolainsäädännön sääntely ja tarkoitus	16
3.1	Verotuksen tavoitteet	16
3.2	Tulolähdejako ja sovellettavan verolain valinta	17
3.3	Elinkeinoverolain mukainen tuloksenlaskenta	19
4	Kirjanpidon ja verotuksen välinen suhde ja sidonnaisuus Suomessa	22
5	Kansainvälinen keskustelu verotuksen ja kirjanpidon välisestä suhteesta	25
5.1	Jako mannereurooppalaiseen ja anglosaksiseen järjestelmään	25
5.2	IFRS-standardien yleistymisen vaikutus	25
5.3	Voitaisiinko verotus toimittaa IFRS-sääntelyn pohjalta?	27
6	Aikaisemmat tutkimukset	29
6.1	Lambin, Nobesin ja Robertsinkin tutkimus vuodelta 1998	29
6.2	Nobesin ja Schwencken tutkimus vuodelta 2006	32
6.3	Oliveraksen ja Puigin tutkimus vuodelta 2007	33
6.4	Geen, Hallerin ja Nobesin tutkimus vuodelta 2010	34
6.5	Gavanan, Guggiolan ja Marenzin tutkimus vuodelta 2013	35
7	Tutkimusmenetelmä ja analyysin toteuttaminen	36
7.1	Tutkimusmenetelmä	36
7.2	Kirjanpidon ja verotuksen sääntelyjen vertailu	37
8	Tutkimustulokset	60
8.1	Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde Suomessa	60

8.2	Kansainvälinen vertailu	64
9	Yhteenveto	67
	Lähteet	69

TAULUKKOLUETTELO

Taulukko 1. Eriasteiset vaikutukset kirjanpidon ja verotuksen välillä	29
Taulukko 2. Analysoitavat osa-alueet	31
Taulukko 3. Verotuksen ja kirjanpidon välinen vaikutus analysoitujen osa-alueiden osalta	60
Taulukko 4. Vaikutusten jakautuminen	61
Taulukko 5. Kansainvälinen vertailu	65

LYHENTEET

EVL – Laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360

HE – Hallituksen esitys

KILA - Kirjanpitolaikunta

KPA – Kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339

KPL – Kirjanpitolaki 30.12.1997/1336

MVL – Maatilatalouden tuloverolaki 15.12.1967/543

OYL – Osakeyhtiölaki 21.7.2006/624

PMA – Valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 30.12.2015/1753

Tilinpäätösdirektiivi – Euroopan parlamentin ja neuvoston 26.6.2013 antama direktiivi 2013/34/EU

TVL – Tuloverolaki 30.12.1992/1535

VML – Laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558

1 Johdanto

1.1 Tutkielman aihe ja tutkimusongelmat

Kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta on tutkittu paljon kansainvälisesti. Näiden tutkimusten perusteella voidaan todeta verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen vaihtelevan huomattavastikin eri maiden välillä. Osassa tutkimuksissa on keskitytty tarkastelemaan kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta tietyssä maassa tietyinä hetkenä silloin voimassa olleiden säännösten pohjalta. Osassa tutkimuksista on taas tutkittu verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen vaihtelua tietyssä maassa tietyn ajanjakson aikana. Näissä tutkimuksissa on tunnistettu kirjanpidon ja verotuksen välisen suhteen vaihtavan muotoaan ja kehittyvän ajan kuluessa myös yksittäisten maiden sisällä.

Kansainvälisessä kirjallisuudessa on esitetty useampia menetelmiä, joilla tutkia kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta. Esimerkiksi Hogendoorn kehitti vuonna 1996 menetelmän, jossa hän vertaili kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta 13 eri Euroopan valtion osalta ja esitti seitsemän eritasoista yhteyttä, jotka verotuksella ja kirjanpidolla voitiin tunnistaa olevan. Luultavasti tehokkaimman vertailumenetelmän kehittivät kuitenkin Margaret Lamb, Christopher Nobes ja Alan Roberts vuonna 1998. He tarkastelivat verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta eri maissa määrittelemällä ensin 15 kirjanpidon sellaista osa-aluetta, joilla voitiin nähdä olevan vaikutusta yrityksen verotettavan tuloksen laskentaan. Tämän jälkeen nämä 15 kirjanpidon osa-aluetta luokiteltiin sen perusteella, minkä asteinen vaikutus verotuksella ja kirjanpidolla voitiin nähdä olevan kyseisen osa-alueen osalta.

Lambin ja muiden kehittämää menetelmää soveltamalla on tutkittu verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta useamman eri maan osalta. Näitä tutkimuksia on myös toteutettu eri aikoihin ja eri maiden osalta. Suomen osalta vastaavaa tutkimusta ei kuitenkaan ole ennen tehty, vaikka kotimaisessa kirjallisuudessa onkin ajoittain käyty erilaisia keskusteluja verotuksen ja kirjanpidon välisestä suhteesta Suomessa.

Lähtökohtaisesti Suomen verolainsäädännön ja kirjanpitolainsäädännön voidaan nähdä muodostavan omat itsenäiset säädöskokonaisuutensa. Suomen vero- ja kirjanpitolainsäädännöllä on myös omat – ainakin osittain – erilliset ja itsenäiset tavoitteet ja tehtävät. Käytännössä verolainsäädännön ja kirjanpitolainsäädännön voidaan kuitenkin nähdä kytkeytyvän monissa kohdin vahvasti toisiinsa myös Suomen osalta. Käytännössä verotus esimerkiksi toimitetaan yrityksen laatiman kirjanpidon pohjalta. Tästä huolimatta kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön tuloksenlaskentasäännökset ovat itsenäiset ja osittain myös eroavat toisistaan.

Tässä tutkielmassa onkin tarkoitus tutkia kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta Suomessa. Tutkielma toteutetaan Margaret Lambin, Christopher Nobesin ja Alan Robertsin vuonna 1998 kehittämän menetelmän pohjalta, jonka avulla on tarkoitus vertailla Suomessa vuonna 2020 voimassa olevan kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön suhdetta. Tutkielmassa on tarkoitus selvittää, kuinka vahva sidonnaisuus verotuksella ja kirjanpidolla on Suomessa tällä hetkellä. Tutkimuskysymyksinä toimivat seuraavat:

- Minkä asteinen yhteys verotuksella ja kirjanpidolla on Suomessa Lambin ja muiden (1998) kehittämän menetelmän avulla arvioiden?
- Minkälainen on Suomen asema kansainvälisesti vertailtuna niihin maihin, joista vastaava tutkimus on jo aiemmin suoritettu?

Vaikka Suomessa on laajasti mahdollistettu kansainvälisten IFRS-standardien (International Financial Reporting Standards) soveltaminen, tässä tutkielmassa keskitytään niihin tilanteisiin ja säännöksiin, joita noudatetaan kun yritys valitsee laatia tilinpäätöksensä suomalaisena eli ns. FAS-tilinpäätöksenä (Finnish Accounting Standards). Vaikka analyysissä keskitytään Suomen kansalliseen lainsäädäntöön, ei kuitenkaan voida täysin sivuuttaa sitä tosiasiaa, että Suomen kansallisen kirjanpitolain säännösten sisältöön ovat osittain vaikuttaneet myös kansainväliset IFRS-standardit. Esimerkiksi kirjanpitolain vuoden 2016 uudistuksen myötä mahdollistettiin monessa kohtaa aiempaa laajempi mahdollisuus noudattaa IFRS-standardien mukaisia menettelyjä.

Verolainsäädännön osalta tässä tutkimuksessa keskitytään pääsääntöisesti voimassa olevaan elinkeinoverolain sääntelyyn, sillä lähtökohtaisesti kirjanpitovelvollisten yritysten osalta verotuksessa sovelletaan kyseisen lain säännöksiä.

1.2 Tutkielman rakenne

Tämän tutkielman luvuissa 2-4 taustoitetaan ensin yleisesti Suomen kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön taustoja ja keskinäistä suhdetta. Luvussa 2 keskitytään kirjanpitolainsäädännön taustaan ja tehtäviin ja luvussa 3 taas käsitellään verolainsäädäntöä vastaavilta osin. Näiden pohjalta luvussa 4 kootaan yhteen kirjanpitolain ja verolainsäädännön suhteen ja sidonnaisuuden oleelliset näkökohdat. Luvussa 5 taustoitetaan lisäksi lyhyesti, minkälaista kansainvälistä keskustelua verotuksen ja kirjanpidon välisestä suhteesta on yleisesti ottaen käyty.

Tutkielman 6. luvussa esitellään tarkemmin tämän tutkielman esikuvanakin toimiva Lambin ja muiden (1998) tutkimus. Samalla esitellään myös muutama muu aiempi tutkimus, jotka kaikki pohjautuvat samaan Lambin ja muiden kehittämään analyysimenetelmään.

Aiempien tutkimusten esittelyn jälkeen, luvussa 7 esitellään tarkemmin tämän tutkielman tutkimusmenetelmää ja suoritetaan tutkimusmenetelmän mukainen analyysi. Luvussa 8 esitellään kyseisen analyysin perusteella saadut tutkimustulokset ja suoritetaan tulosten perusteella kansainvälinen vertailu. Tutkielman lopuksi luvussa 9 esitetään yhteenveto tutkielmasta.

2 Kirjanpitolainsäädännön sääntely ja tarkoitus

2.1 Kotimainen ja kansainvälinen sääntely

Kirjanpitolainsäädännön kansallisen ytimen muodostavat kirjanpitolaki (KPL, 1336/1997), kirjanpitoasetus (KPA, 1339/1997) ja asetus pien- ja mikroyritysten tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (PMA, 1753/2015). Näiden lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivan kirjanpitolautakunnan (KILA) antamat ohjeet ja lausunnot muodostavat yhden merkittävän oikeuslähteen kotimaisen kirjanpitosääntelyn kentällä.

Koko ajan lisääntyvän kansainvälistymisen myötä, Suomen kansallisen kirjanpitolainsäädännön voidaan nähdä kokevan painetta myös kansainvälisen sääntelyn suunnasta. Euroopan unionin edeltäjä, Euroopan talousyhteisö, antoi jo vuosina 1978 ja 1983 ensimmäiset erillis- ja konsernitilinpäätöksiä koskevat direktiivinsä. Direktiivien tarkoituksena oli yhtenäisten pääomamarkkinoiden edistäminen ja yhtenäisen taloudellisen raportoinnin saavuttaminen EU:n (silloisen EY:n) alueella. (Haaramo, Palmuaro, Peill, 2018, s. 15-16). Nykyisellään osa kansallisen kirjanpitolakimme säännöksistä perustuukin suoraan vuoden 2013 tilinpäätösdirektiiviin (2013/34/EU).

Kansainvälistyminen on nähtävissä myös IFRS-standardien soveltamisen lisääntymisenä. Kansainväliset tilinpäätösstandardit hyväksyttiin EU-alueella yhteiseksi raportointistandardiksi vuonna 2002 annetun IAS-asetuksen myötä (Haaramo, Palmuaro, Peill, 2018, s. 16). Kirjanpitolaisissa kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta säädetään lain 7a luvussa. Kirjanpitolain 7a:2 §:ssä säädetään kyseisten standardien pakollisesta soveltamisesta ja 7a:3 §:ssä vapaaehtoisesta soveltamisesta. KPL 7a:2 §:n 1 momentin mukaan kirjanpitovelvollisen, jonka liikkeeseen laskemat arvopaperit on otettu kaupankäynnin kohteeksi Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa säännellyllä markkinalla, tulee laatia konsernitilinpäätöksensä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja noudattaen. Saman pykälän 2 momentin mukaan, jos kyseinen kirjanpitovelvollinen ei ole velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä, sen tulee laatia tilinpäätöksensä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja noudattaen.

KPL 7a:3 §:n 1 momentin mukaan KPL 7a:2.1 §:n mukainen kirjanpitovelvollinen saa laatia tilinpäätöksensä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja noudattaen. KPL 7a:3 §:n 2 momentin mukaan taas muu kuin KPL 7a:2 §:ssä tarkoitettu kirjanpitovelvollinen saa laatia tilinpäätöksensä tai konsernitilinpäätöksensä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja noudattaen, jos kirjanpitovelvollisen kirjanpito, tilinpäätös, toimintakertomus ja hallinto tarkastetaan tilintarkastuslain (1141/2015) mukaisesti.

Edellä esitettyjen säännösten perusteella pörssiyhtiöiden (eli julkisesti noteerattujen yhtiöiden) on pakollista laatia konsernitilinpäätöksensä IFRS-standardeja noudattaen. Jos pörssiyhtiö ei ole velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä, sen tulee laatia erillistilinpäätöksensä IFRS-standardeja noudattaen. Kirjanpitovelvollinen, joka on velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöksensä IFRS:n mukaan (ja myös sellaisen laatii), saa halutesaan laatia myös erillistilinpäätöksensä IFRS-perusteisesti. Samoin kaikki sellaiset yhtiöt ja säätiöt, joiden tilinpäätös tarkastetaan tilintarkastuslain mukaisesti, saavat halutesaan laatia tilinpäätöksensä IFRS-standardeja noudattaen. (Leppiniemi & Kaisanlahti, 2016, s. 331). Tässä tutkielmassa keskitytäänkö kuitenkin niihin tilanteisiin, joissa yritys on valinnut laatia tilinpäätöksensä suomalaisena eli ns. FAS-tilinpäätöksenä.

2.2 Kirjanpidon tavoitteet ja tehtävät

Kirjanpidolla on esitetty olevan useita tehtäviä, kuten erilläänpito-, tuloksenlaskenta- ja hyväksikäyttötehtävä. Erilläänpito tehtävän on kuvattu tarkoittavan sitä, että kirjanpidon keskeisenä tehtävänä on pitää erillään yrityksen varat, velat, tulot ja menot muiden talousyksiköiden varoista, veloista, tuloista ja menoista (KILA 2011/1866). Erilläänpito tehtävän voidaankin nähdä liittyvän vahvasti kirjanpitovelvollisen juoksevaan kirjanpitoon. Juoksevan kirjanpidon perustehtävänä onkin nimenomaisesti nähty olevan pitää yrityksen rahat, tulot ja menot erillään yrittäjän omista rahoista, tuloista ja menoista, sekä samalla myös muiden yritysten rahoista, tuloista ja menoista (Kerbs, 2020, s. 11).

Toisena kirjanpidon päätehtävänä on yrityksen tuloksen laskeminen (tuloksenlaskenta-tehtävä). Kirjanpidon perusteella on siis voitava laskea kirjanpitovelvollisen tulos. Yrityksen toiminnan tulos selvitetään tilikausittain tekemällä kirjanpidossa tilinpäätös (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 59-60). Tilinpäätös ja tuloslaskelma osoittavat yrityksen taloudellista asemaa tilinpäätöspäivänä ja kuvaavat tilikauden tuloksen muodostumista (Leppiniemi & Kisanlahti, 2016, s. 84-85).

Hyväksikäyttötehtävällä taas tarkoitetaan sitä, että kirjanpidon tietoja hyödynnetään paitsi kirjanpitovelvollisen sisällä, myös informoitaessa ulkoisia tahoja kirjanpitovelvollisen taloudellisesta tilanteesta (Raudasoja & Johansson, 2009, s. 181). Tämän tehtävän voidaan taas nähdä korostavan tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen merkitystä. Toisin kuin yrityksen juokseva kirjanpito, tilinpäätös ja toimintakertomus ovat julkisia asiakirjoja, joita esimerkiksi sijoittavat hyödyntävät arvioidessaan kirjanpitovelvollisen taloudellista asemaa.

Kirjanpitolaissa säädetään erikseen juoksevasta kirjanpidosta ja tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisesta. Kirjanpitolain 2 luku sääntelee juoksevaa kirjanpitoa eli liiketapahtumiin perustuvien kirjanpitomerkitöjen tekemistä tilikauden aikana. Sääntelyn tarkoituksena on muun muassa lisätä kirjanpidon luotettavuutta. Kirjanpitolain 2 luvun sisältö on kansallista, sillä EU:n tilinpäätösdirektiivi tai kansainväliset IFRS-standardit eivät sisällä säännöksiä juoksevasta kirjanpidosta (Leppiniemi & Kisanlahti, 2016, s. 35).

Kirjanpitolain 3 luku taas sääntelee tilinpäätöstä ja toimintakertomusta. Kyseisen luvun säännökset taas perustuvat hyvin pitkälti EU:n tilinpäätösdirektiiviin. Direktiivi koskee välittömästi vain osakeyhtiöitä ja sellaisia henkilöyhtiöitä, joissa yksi tai useampi osakeyhtiö on suoraan tai henkilöyhtiön kautta kommandiittiyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä tai avoimen yhtiön yhtiömiehenä. Koska Suomessa kyseisen direktiivin sisältöä vastaavat säännökset on sisällytetty kirjanpitolakiin, kyseisiä säännöksiä sovelletaan lähtökohtaisesti myös muihinkin yhteisöihin. Laajemmalla soveltamisalalla on Suomessa pyritty muun muassa yritysmuotoneutraliteettiin. (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 59).

Kirjanpitolain 3:2, 3:2a ja 3:3 §:ssä on säädetty yleisistä tilinpäätösperiaatteista. KPL 3:2.1 §:n mukaan tilinpäätöksen tulee antaa oikea ja riittävä kuva toiminnan tuloksesta ja taloudellisesta asemasta olennaisuusperiaatteen mukaisesti ottaen huomioon kirjanpitovelvollisen harjoittaman toiminnan laatu ja laajuus. Tämän oikean ja riittävän kuvan periaatteen on tarkoitus palvella tilinpäätöksen käyttöä informaation lähteenä eri yhteyksissä. Periaatteen mukaisesti tilinpäätöksen (ja toimintakertomuksen) tulisi siis antaa oikeat ja riittävät tiedot kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta. (Ahosalo & Ahosalo, 2020, s. 17).

KPL 3:2a.1 §:n mukaan tilinpäätöksessä esitettävä seikka on olennainen silloin, kun sen pois jättäminen tai väärin ilmoittamisen voidaan kohtuullisesti odottaa vaikuttavan päätöksiin, joita tiedon käyttäjät tekevät tilinpäätöksen perusteella. Vaikka seikka olisi yksittäisenä epäolennainen, olennaisuuden arviointi tulee kohdistaa kokonaisuuteen, jos samankaltaisia seikkoja on useita. KILAn mukaan tietyn seikan merkitystä voidaan pitää olennaisena, jos erien esittämättä jättämiset tai virheelliset esittämiset yksin tai yhdessä voisivat vaikuttaa taloudellisiin päätöksiin, joita käyttäjät tekevät tietyn erän koosta ja luonteesta kussakin tilanteessa erikseen arvioituna (KILAn yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista 16.10.2007, kohta 11.1). Olennaisuutta tulee arvioida siis tapauskohtaisesti.

Edellä esitettyjen oikean ja riittävän kuvan periaatteen sekä olennaisuuden periaatteen lisäksi KPL 3:3.1 §:ssä on lueteltu muut yleiset tilinpäätösperiaatteet. Näitä ovat:

- Oletus kirjanpitovelvollisen toiminnan jatkuvuudesta (jatkuvuusperiaate).
- Johdonmukaisuus laatimisperiaatteiden ja -menetelmien soveltamisesta tilikaudesta toiseen (johdonmukaisuusperiaate).
- Huomion kiinnittäminen tilitapahtumien tosiasialliseen sisältöön eikä yksinomaan niiden oikeudelliseen muotoon (sisältöpainotteisuuden periaate).
- Tilikauden tuloksesta riippumaton varovaisuus (varovaisuusperiaate).

- Tilinavauksen perustuminen edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen (tasejatkuvuuden periaate).
- Tilikaudelle kuuluvien tuottojen ja kulujen huomioon ottaminen riippumatta niihin perustuvien maksujen suorituspäivästä (suoriteperusteisuus).
- Kunkin hyödykkeen ja muun tase-eriin merkittävän erän erillisarvostus (erillisarvostuksen periaate).
- Taseessa vastaaviin ja vastattaviin kuuluvien erien ja tuloslaskelmassa tuottojen ja kulujen esittäminen täydestä määrästä niitä toisistaan vähentämättä, jollei yhdisteleminen ole tarpeen oikean ja riittävän kuvan antamiseksi (netottamiskielto).

Lisäksi kirjanpitolain 1:3 §:ssä säädetään hyvästä kirjanpitotavasta. KPL 1:3 §:n mukaan kirjanpitovelvollisen on noudatettava hyvää kirjanpitotapaa. Kirjanpitolain esitöiden mukaan, hyvä kirjanpitotapa saa sisältönsä kirjanpitokäytännöstä- ja teoriasta (HE 173/1997, s. 8). Samalla mainitaan, että Suomessa keskeinen asema käytännön ohjaamisessa on kirjanpitolautakunnan yleisohjeilla, lausunnoilla ja muilla kannanotoilla. Jos ratkaisua ei löydy kirjanpitolaista tai KILAn kannanotoista, johtoa voidaan hakea ensisijaisesti EU:n tilinpäätösdirektiivistä ja tarvittaessa myös IFRS-standardeista. Myös toimialajärjestöjen ja ammattijärjestöjen, kuten Suomen tilintarkastajat ry:n ja Taloushallintoliitto ry:n kannanotoilla on nähty olevan merkitystä. (Kaisanlahti & Leppiniemi, 2017, s. 19).

Hyvään kirjanpitotapaan sisältyviä vakiintuneita periaatteita ovat (Leppiniemi & Kaisanlahti, 2016, s. 15):

- Kirjanpitovelvollinen muodostaa erillisen kokonaisuuden (entiteettiperiaate).
- Kaikki kirjanpitoon merkityt rahayksiköt ovat samanarvoisia (vakaan rahanarvon periaate).
- Tulon suorittamishetkenä pidetään suoritteen luovuttamista ja menon realisoitumishetkenä tuotannon tekijän vastaanottamista (suoriteperiaate).
- Kerran valittua menettelytapaa on noudatettava jatkuvasti kirjanpidossa ja tilinpäätöksen laadinnassa, jollei muuttamiseen ole perusteltua syytä (jatkuvuusperiaate).

- Informaation tulee olla sisällöltään ja esittämistavaltaan sellaista, että sen käyttäjä voi arvioida toteutunutta kehitystä sekä pyrkiä ennakoimaan tulevaa (merkityksellisyys).
- Riippumattoman ammattihenkilön on voitava tarvittaessa varmistaa, että informaatio on luotettavaa ja täsmällistä (todennettavuus).
- Tilinpäätöksen sisällön tulee antaa laatijastaan riippumatta oikea ja riittävä kuva kirjanpitovelvollisen tuloksesta ja taloudellisesta asemasta (objektiivisuus).
- Kirjanpitovelvollisen toiminta jaetaan kalenteriajan mukaan tilikausiin ja tilinpäätös laaditaan kultakin kaudelta (periodisuus).
- Tilinpäätöksen laadintaperiaatteet sekä esittämistavan ja laadintaperiaatteiden muutokset julkistetaan (julkistamisperiaate).

KPL 1:3 §:n mukainen hyvän kirjanpitotavan vaatimus poikkeaa soveltamisaltaan edellä käsitellyistä yleisistä tilinpäätösperiaatteista, sillä hyvää kirjanpitotapaa tulee noudattaa sekä juoksevassa kirjanpidossa että tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen laatimisessa. Yleiset tilinpäätösperiaatteet taas koskevat sellaisenaan lähtökohtaisesti vain tilinpäätöstä ja toimintakertomusta. (Leppiniemi & Kisanlahti, 2016, s. 14).

2.3 Kirjanpitolainsäädännön mukainen tuloksenlaskenta

Kirjanpidon tuloksenlaskennan tavoitteena on alkujaan ollut laskea kirjanpitovelvollisen (eli yrityksen) omistajien näkökulmasta tulot ja menot sekä kirjanpitovelvollisen jakokelpoisen voiton määrä. Nykyisellään kirjanpidon keskeisimmäksi tehtäväksi voidaan kuitenkin nähdä yleisen oikean ja riittävä kuvan antaminen kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta ja tuloksen muodostumisesta. (Kukkonen & Walden, 2020, s. 55-56).

Edellä esitetyn muutoksen voidaan nähdä olevan osittain seurausta kansainvälistymisen kasvusta, sillä esimerkiksi IFRS-standardit painottuvat enemmän kirjanpitovelvollisen reaaliaikaisen arvon määrittämistä kuin jakokelpoisen voiton laskemiseen. IFRS-standardit

onkin luotu alun perin erityisesti sijoittajia ajatellen. IFRS-standardeilla pyritäänkin lähtökohtaisesti varmistamaan tilinpäätösten kansainvälinen vertailukelpoisuus (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 62).

3 Verolainsäädännön sääntely ja tarkoitus

3.1 Verotuksen tavoitteet

Finanssioikeudellisesti verotuksella voidaan nähdä olevan useita tavoitteita. Nämä tavoitteet ja etenkin niiden keskinäiset painoarvot ovat myös historian kuluessa muuttuneet. Verotuksen yhtenä varmasti tärkeimpänä tavoitteena voidaan pitää sen fiskaalista tavoitetta; veroja kannetaan valtion toiminnan eli julkisen sektorin rahoittamiseksi.

Tämän tavoitteen saavuttamiseksi ja ylipäättään verotuksen toimittamiseksi on tarvinnut määritellä verosubjektit, vero-objektit sekä ne tavat, jolla veron määrä lasketaan. Verosubjekteilla tarkoitetaan verovelvollisia. Verovelvollisilla taas tarkoitetaan niitä, jotka ovat lain mukaan velvollisia maksamaan veron. Säädetyt verolait siis osaltaan määräävät, kuka on verovelvollinen eli kuka on vastuussa veron maksamisesta. (Myrsky, Svensk, Voutilainen, 2014, s. 68).

Vero-objektilla taas tarkoitetaan veronkohdetta, eli sitä hyödykettä tai taloudellista tapahtumaa, josta veroa maksetaan. Vero-objektien osalta on siis kyse eri veromuodoista (verolajeista) eli toisin sanoen siitä, millä perusteella veroa kannetaan (Myrsky & Ossa, 2008, s. 39). Esimerkiksi tuloverotuksessa vero-objektina on tulo, lahjaverotuksessa taas saatu lahja ja kiinteistöverotuksessa kiinteistö.

Verosubjektien ja vero-objektien määrittelyn jälkeen päästään varsinaiseen veron määrän laskemiseen. Veron määrän laskemisen peruskaava on suhteellisen yksinkertainen: tulot – vähennykset = verotettava tulo x veroprosentti = veron määrä (Myrsky, Svensk, Voutilainen, 2014, s. 70). Siitä mitä eri elementtejä nämä kaavan eri muuttujat – kuten tulot ja vähennykset – pitävät sisällään, säädetään lähtökohtaisesti erikseen kunkin verolajin verolaeissa. Tuloverotuksen näkökulmasta verotettavan tulon laskenta perustuu joko elinkeinotulon verottamisesta annetun lain (EVL, 360/1968), maatilatalouden tuloverolain (MVL, 543/1967) tai tuloverolain (TVL, 1535/1992) säännöksiin. Riippuen siitä, mitä edellä luetelluista laeista sovelletaan, verotettava nettotulo lasketaan osittain eri

tavoin, sillä kussakin laissa on omat säännöksensä esimerkiksi tulojen veronalaisuudesta ja menojen vähennyskelpoisuudesta (Myrsky & Ossa, 2008, s. 57).

3.2 Tulolähdejako ja sovellettavan verolain valinta

Tuloverotuksessa, verotuksellisen tuloksenlaskennan ensimmäinen vaihe on tulolähteisiin erottaminen. Tällä tarkoitetaan sitä, että tuloverotuksessa tulonhankkimistoiminnan luonne ratkaisee sen, minkä tuloverotusta koskevan lain mukaan verotettava nettotulo lasketaan. (Myrsky & Ossa, 2008, s. 57). Tuloa lasketaan kolmen tulolähteen puitteissa ja näitä tulolähteitä ovat elinkeinotoiminta, maatalous ja muu toiminta (eli henkilökohtaisen tulon tulolähde). Kaikki tulot on kohdistettava johonkin edellä mainituista tulolähteistä. EVL 1.1 §:n mukaan elinkeinotoiminnalla tarkoitetaan liike- ja ammattitoimintaa eli liike- tai ammattitoiminnasta saadut tulot kuuluvat elinkeinotoiminnan tulolähteeseen. MVL 2.1 §:n mukaan taas maataloudella tarkoitetaan varsinaista maataloutta sekä sellaista erikoismaataloutta taikka maa- tai metsätalouteen liittyvää muuta toimintaa, jota ei ole pidettävä eri liikkeenä. Tällaisen toiminnan tulot siis kuuluvat maatalouden tulolähteeseen. Henkilökohtaisen tulon tulolähdettä taas pidetään eräänlaisena ”kaato-luokkana” ja lähtökohtana onkin, että mikäli tulo ei ole elinkeinotoiminnan tuloa tai maatalouden tuloa, tulo kuuluu henkilökohtaisen tulon tulolähteeseen (Myrsky & Ossa, 2008, s. 57).

Edellä esitetty malli tulon kohdistamisesta eri tulolähteisiin on hyvin yksinkertaistettu. Todellisuudessa joissakin tilanteissa voi olla hyvinkin epäselvää, mihin tulolähteeseen tietty tulo kuuluu. Rajanveto elinkeinotoiminnan, maatalouden ja henkilökohtaiseen tulon osalta ei siis ole aina täysin yksinkertaista. Tämän ongelman käsittely ei kuitenkaan ole oleellista tämän tutkielman aiheen näkökulmasta, jonka vuoksi tässä vain tunnustetaan tämän rajanveto-ongelman olemassaolo.

Tulolähdejako elinkeinotoiminnan, maatalouden ja muun toiminnan tulon tulolähteeseen vastaa EVL:n, MVL:n ja TVL:n soveltamisalojen rajoja. Elinkeinotoiminnan tulolähteen tulo lasketaan siis EVL:n, maatalouden tulo MVL:n ja muun toiminnan tulo taas TVL:n säännösten mukaisesti. Vaikka TVL:n mukaista tulolähdettä kuvattiinkin edellä ”kaatoluokaksi”, tämä ei kuitenkaan tee TVL:stä yhtään vähempiarvoisempaa suhteessa EVL:ään ja MVL:ään. Päinvastoin TVL:ää on kuvattu tuloverojärjestelmän ”perustuslaiksi” (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 41). TVL sisältääkin muun muassa tiettyjen kaikkia verovelvollisia koskevien peruskäsitteiden määritelmät ja esimerkiksi yleiset säännökset verovelvollisuudesta, tappion vähentämisestä, verokannoista sekä veron määrän laskemisesta. TVL:n 2.1 §:ssä myös nimenomaisesti säädetään, että elinkeinotoiminnan ja maatalouden tuloksen laskemisesta säädetään erikseen. TVL:n, EVL:n ja MVL:n keskinäisiä suhteita vertailtaessa TVL:ää voitaisiin jopa luonnehtia eräänlaiseksi yleislaiksi ja EVL:ää ja MVL:ää taas erityislaeiksi.

Soveltuvan lain valinnalla on merkitystä, sillä EVL:n, MVL:n ja TVL:n verotettavan tulon laskentasäännökset ovat osittain erilaiset. Esimerkiksi jotkut vähennykset, jotka hyväksytään EVL:n mukaan vähennettäväksi, eivät kuitenkaan ole TVL:n säännösten mukaan vähennyskelpoisia. Tulolähdejako ja sen myötä sovellettava tuloverolaki vaikuttavat siis keskeisesti verotuksellinen tuloksen laskentaan, sillä eri verolakien tuloksenlaskentasäännökset eroavat keskenään. Lisäksi tulolähdejaossa kunkin tulolähteen tulot ja menot ovat ”itsenäisiä”, sillä kunkin tulolähteen menot voidaan vähentää vain saman kyseisen tulolähteen tuloista. Esimerkiksi maatalouden tulolähteen menoja ei ole mahdollista vähentää elinkeinotoiminnan tulolähteen tuloista tai päinvastoin.

Tässä kohtaa on hyvä mainita 1.7.2019 voimaan tullut lakimuutos yhteisöjen tulolähdejaoon poistumisesta, jota sovelletaan ensimmäisen kerran verovuodelta 2020 toimitettavassa verotuksessa. Tulolähdejaoon poistuminen tarkoittaa, että muun toiminnan (eli henkilökohtaisen tulon) tulolähde poistuu käytöstä eräiden yhteisöjen osalta. Kyseinen lakimuutos koskee vain TVL:n 3 §:n mukaisia yhteisöjä, kuten esimerkiksi osakeyhtiöitä.

Muutos ei kuitenkaan koske aivan kaikkia yhteisöjä, vaan muutoksen ulkopuolelle on rajattu esimerkiksi yleishyödylliset yhteisöt.

Käytännössä tulolähdejaon poistuminen tarkoittaa, että yhteisöjen verotettava tulo lasketaan EVL:n mukaan yhteisön harjoittaman toiminnan luonteesta riippumatta. Nykyiseen elinkeinotoiminnan määritelmään lakimuutoksella ei kuitenkaan ole vaikutuksia, vaan elinkeinotoiminnan käsite säilyy ennallaan (HE 257/2018 vp, s. 20). Lisäksi maatalouden tulos verotetaan lakimuutoksen jälkeenkin edelleen MVL:n mukaan. (Verohallinnon ohje Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistamisesta, Dnro VH/5788/00.01.00/2019).

Lakimuutoksesta johtuen, vuoden 2020 alusta lähtien tulonhankkimistoiminnan luonteen lisäksi myös verovelvollisen oikeudellisella toimintamuodolla on vaikutusta oikeaa tulolähdettä ja näin sovellettavaa verolakia valittaessa. Muutoksen johdosta suurella osalla yhteisöistä voi olla jatkossa enää vain EVL:n ja MVL:n tulolähteen tuloja. Tällaisten yhteisöjen osalta tulolähdejako vaikuttaa siis ensisijaisesti oikeudellinen toimintamuoto (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 43). Tämän tutkielman aiheen rajauksen johdosta, kyseistä lakimuutosta ei kuitenkaan ole tarpeen käsitellä tässä yhteydessä tämän syvällisemmin.

3.3 Elinkeinoverolain mukainen tuloksenlaskenta

EVL on elinkeinotoiminnan tuloksen määrittämistä koskeva peruslaki. EVL:n säännösten mukaisesti lasketaan siis elinkeinotoiminnan verotettava nettotulo. (Myrsky & Ossa, 2008, s. 119). Elinkeinoverolaissa määritellään, mitkä tulot ovat veronalaisia ja mitkä menot vähennyskelpoisia ja näiden määrittelyjen lopputuloksena lasketaan verotettava nettotulo.

Elinkeinoverolain 3.1 §:n mukaan verotusta toimitettaessa veronalaiset tulot ja vähennyskelpoiset menot sekä muut kyseisessä laissa säädettyt vähennyskelpoiset erät jaksetaan asianomaisten verovuosien tuotoiksi ja kuluiksi. Elinkeinotoiminnan tulos on verovuoden tuottojen ja kulujen erotus. Kyseinen säännös kiteyttää hyvin verotettavan nettotulon laskennan kaksi vaihetta. Ensiksi tulee määrittellä, mitkä tulot ovat veronalaisia ja mitkä menot vähennyskelpoisia. Tämän jälkeen tulee määritettäväksi se, miten veronalaiset tulot ja vähennyskelpoiset menot tulee kohdistaa eri verovuosille. Verovuosi on määritelty verotusmenettelystä annetun lain (VML, 1558/1995) 3.2 §:ssä, jonka mukaan verovuosi on kalenterivuosi tai, jos kirjanpitolaissa tarkoitettuna tilikautena ei ole kalenterivuosi, se tai ne tilikaudet, jotka ovat kalenterivuoden aikana päättyneet.

Edellä mainituista verotettavan tulon laskentaan liittyvistä vaiheista käytetään myös nimitystä laajuusongelma ja jaksotusongelma. Laajuusongelmalla tarkoitetaan sen määrittämistä, mitkä tulot ovat veronalaisia tai verovapaita ja toisaalta vastaavasti mitkä menot ja menetykset ovat vähennyskelpoisia tai vähennyskeltottomia. Jaksotusongelmalla taas tarkoitetaan sen määrittämistä, miten nämä veronalaiset tulot ja vähennyskelpoiset menot jaetaan eri verovuosille.

Elinkeinoverolain 4 ja 7 §:ien säännöksillä pyritään osaltaan määrittämään ratkaisu laajuusongelmaan eli sen määrittämiseen, mitkä tulot ovat elinkeinoverolain mukaan veronalaisia ja mitkä menot taas ovat vähennyskelpoisia. Elinkeinoverolain 4 §:n mukaan veronalaisia elinkeinotuloja ovat elinkeinotoiminnassa rahana tai rahanarvoisena etuutena saadut tulot. EVL perustuu laajaan tulokäsitteeseen, jonka mukaan lähtökohtaisesti kaikki tulot ovat veronalaisia. Jos EVL:ssä ei ole erikseen säädetty jotakin tuloa verovapaaksi ja mikäli kyseistä tuloa ei myöskään minkään muun lainsäädännön perusteella ole säädetty verovapaaksi, kyseinen tulo on saajalleen EVL:n 4 §:n mukaista veronalaista elinkeinotuloa (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 162).

Elinkeinoverolain 7.1 §:n mukaan elinkeinotoiminnassa vähennyskelpoisia ovat tulon hankkimisesta tai säilyttämisestä johtuneet menot ja menetykset. Lähtökohtana siis on,

että kaikki ne menot, jotka on suoritettu tulon hankkimis- tai säilyttämistarkoituksessa tai jotka ovat siihen johtaneet, ovat vähennyskelpoisia (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 181). Huomioitavaa on, että menon vähennyskelpoisuus ei edellytä, että kyseinen meno olisi todellisuudessa tuottanut tuloa vaan ratkaisevaa on tulon hankkimis- tai säilyttämistarkoitus. Vähennyskelpoisia ovat näin ollen myös sellaiset menot, jotka eivät ole johtaneet tulon kertymiseen tai säilyttämiseen, kunhan kyseinen meno vain on suoritettu todellisessa ja vakaassa tulon hankkimis- tai kerryttämistarkoituksessa (Myrsky, Svensk, Voutilainen, 2014, s. 145). Lähtökohtaisesti verovelvollisen onkin katsottu olevan oikeutettu tavoittelemaan tuloa parhaaksi katsomallaan tavalla ja valitsemillaan keinoilla (Andersson & Penttilä, 2014, s. 257). Sillä, että verovelvollisen elinkeinotoimintaan liittyvät päätökset lopulta osoittautuvatkin tappiollisiksi, ei ole vaikutusta menojen vähennysoikeuden kannalta. Vastaavasti laajan tulokäsitteen kanssa, myöskin menojen vähennysoikeus on siis elinkeinoverolain mukaan laaja. Tämä osaltaan osoittaa, että elinkeinoverolain tarkoituksena on nimenomaan elinkeinotoiminnan *nettotulon* laskeminen ja sen verottaminen.

Elinkeinoverolaissa pääasiallisena jaksotusperusteena käytetään suoriteperustetta. Suoriteperusteista jaksotusta käytettäessä tulon kirjausperusteena on suoritteen luovuttaminen ja menon kirjausperusteena taas tuotannon tekijän vastaanottaminen. (Myrsky & Osa, 2008, s. 120). Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi hyödykkeiden myynnistä saadut tulot katsotaan verovelvollisen sen verovuoden tuloksi, jonka aikana myynti on tapahtunut, riippumatta siitä koska maksu kyseisistä hyödykkeistä tosiasiallisesti saadaan. Suoriteperusteen vastakohtana taas voidaan pitää maksu eli kassaperustetta. Kassaperusteen mukaan tulo kirjataan silloin kun siitä saadaan maksu ja meno taas silloin kun se maksetaan. Edellä esitetyn esimerkin tapauksessa, kassaperusteinen jaksotus tarkoittaisi, että hyödykkeiden myynnistä saadut tulot katsottaisiin verovelvollisen sen verovuoden tuloksi, jonka aikana maksu kyseisistä myynneistä on saatu.

4 Kirjanpidon ja verotuksen välinen suhde ja sidonnaisuus

Suomessa

Niin kuin edellä 2 ja 3 luvuissa on esitetty, kirjanpidon ja verotuksen tuloksenlaskentäsäännökset ovat itsenäiset. Elinkeinoverolaissa säädetään verotettavan tulon laskennasta ja kirjanpitolaissa taas kirjanpidollisen tuloksen laskennasta (Torkkel, 2019, s. 569). Lisäksi kansainvälistyminen ja IFRS-standardien soveltumisen laajentuminen ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että kirjanpidon tärkeimmäksi tehtäväksi hahmottuu nykyisellään enemmän oikean ja riittävän kuvan antaminen kirjanpitovelvollisen taloudellisesta asemasta ja sen tuloksen muodostumisesta, kuin vain ja ainoastaan kirjanpitovelvollisen tuloksen ja jakokelpoisen voiton määrittäminen.

Kirjanpitolain ja elinkeinoverolain säännösten itsenäisyydestä ja edellä mainitusta kirjanpitosääntelyn kehityssuunnasta huolimatta, olennaisen sidonnaisuuden kirjanpidon ja verotuksen välille muodostaa kuitenkin se tosiasia, että verotusta toimittaessa verotus tosiasiaa toimitetaan verovelvollisen laatiman kirjanpidon pohjalta. Verotettavaa tuloa laskettaessa ei siis lähdetä liikkeelle tyhjästä vaan verotettavan tulon laskenta perustuu verovelvollisen kirjanpitoon.

Verotusta toimitettaessa lähdetäänkin usein liikkeelle verovelvollisen tuloslaskelman osoittamasta tuloksesta, jota taas oikaistaan niiden erien osalta, joita ei käsitellä verotuksessa samalla tavalla kuin tilinpäätöstä laatiessa. Verovelvollisen kirjanpidon osoittama tulos ei voi olla suoraan veron määrittämisen perusteena, sillä kirjanpidossa ja verotuksessa laajuus- ja jaksotusongelmat on ratkaistu osittain eri tavoin. (Myrsky & Ossa, 2008, s. 121). Kirjanpitolaki ja elinkeinoverolaki sääntelevätkin osittain eri tavalla siitä, mitä tuloja ja kuluja otetaan huomioon laskettaessa yrityksen nettotulosta.

Nimenomaan laajuuseron onkin esitetty olevan keskeistä kirjanpitolain ja elinkeinoverolain välisessä suhteessa (Kukkonen & Walden, 2020, s. 58). Laajuuserolla tarkoitetaan tässä kohtaa sitä, että sääntelyjen erilaisuudesta johtuen on olemassa sellaisia eriä, jotka

esimerkiksi otetaan huomioon verotettavana tulona verotuksessa muttei tuottona kirjanpidossa tai toisaalta otetaan huomioon kuluina kirjanpidossa muttei vähennyskelpoisina menoina verotuksessa. Laajuuserot muodostavatkin pysyvän eron verovelvollisen verotettavan tulon ja kirjanpidon tuloksen välillä, sillä kyseistä eroa ei ole mahdollista oikaista myöhemminä vuosina. Esimerkiksi verotuksessa vähennyskelvoton meno lisää verovelvollisen verotettavaa tuloa sinä vuonna, jolloin meno suoritetaan, eikä verovelvollinen voi vähentää kyseistä menoa myöskään myöhemminä vuosina. (Kukkonen & Walden, 2020, s. 58-59).

Kirjanpidon mukaisesta tuloksesta voidaankin johtaa verotuksellinen tulos seuraavalla yksinkertaistetulla kaavalla (Myrsky & Ossa, 2008, s. 121 ks. myös Ahasalo & Ahasalo, 2020, s. 16 ja Kukkonen & Walden, 2020, s. 59):

Kirjanpidon tulos

- veronalaiset erät, jotka eivät ole kirjanpidon tuotoissa
- + verovapaat erät, jotka ovat kirjanpidon tuotoissa
- vähennyskeltottomat erät, jotka ovat kirjanpidon kuluissa
- + vähennyskelpoiset erät, jotka eivät ole kirjanpidon kuluissa
- = verotettava tulo

Yksi huomattava ero kirjanpitolain ja elinkeinoverolain sääntelyn näkökulmasta on myös tulon laskeminen kunkin tulolähteen osalta erikseen. Verovelvollisella voi olla useampia tulolähteitä ja näistä jokaisen tulolähteen tulo lasketaan verotuksessa erikseen ja vieläpä jopa eri säännösten pohjalta (aiemmin läpi käyty jaottelu EVL:n, MVL:n ja TVL:n soveltamisalaan). Kirjanpitolainsäädännössä taas ei ole vastaavaa jaottelua eri tulolähteisiin eikä kirjanpitolainsäädäntö edellytä, että tulolähdejako noudetaan kirjanpidossa. Kirjanpitolainsäädännön perusteella laskettava tulos käsittääkin siis yrityksen koko toiminnan tuloksen ja se voi näin sisältää myös muutakin tuloa kuin EVL:n mukaan laskettavaa elinkeinotuloa. (Myrsky & Ossa, 2008, s. 121).

Verotuksessa taas eri tulolähteiden nettotulot lasketaan erikseen eikä toisen tulolähteen tappiota voi pääsääntöisesti vähentää toisen tulolähteen voitollisesta tuloksesta. Jos esimerkiksi MVL:n mukaan laskettava maatalouden tulos on tappiollinen ja EVL:n mukaan laskettava elinkeinotoiminnan tulos voitollinen, ei maatalouden tappiota voi kuitenkaan kuitata elinkeinotoiminnan voitosta. Kirjanpidossa taas tällaiset voitot ja tappiot kuittaantuvat keskenään (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 69).

5 Kansainvälinen keskustelu verotuksen ja kirjanpidon välistä suhteesta

5.1 Jako mannereurooppalaiseen ja anglosaksiseen järjestelmään

Tämän tutkielman luvuissa 2-4 on taustoitettu verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta Suomessa. Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde on kuitenkin puhututtanut myös kansainvälisesti. Yleisesti kirjallisuudessa on tehty kansainvälisesti jako kahden kirjanpitojärjestelmän välille: mannereurooppalaisen ja anglosaksisen. Erityisesti näiden kahden järjestelmän on nähty eroavan toisistaan sen osalta, minkälaisena verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen on nähty olevan näissä kahdessa eri järjestelmässä.

Mannereurooppalaiselle järjestelmälle on tyypillistä, että verotuksella on vahva vaikutus kirjanpitoon. Mannereurooppalaiselle järjestelmälle on myös ominaista, että kirjanpito on vahvasti velkoja-orientoitunutta ja nimenomaan verotettavan tulon laskemista pidetään tärkeässä roolissa. Mannereurooppalaisen järjestelmän mukaisina on pidetty esimerkiksi sellaisia maita kuin Saksa, Ranska ja Espanja (Gallego, 2004, s. 798). Myös Suomen on perinteisesti nähty kuuluvan maihin, joissa kirjanpidolla ja verotuksella on vahva yhteys.

Anglosaksiselle järjestelmälle taas on tyypillistä, että kirjanpito on vahvasti sijoittaja-orientoitunutta. Anglosaksisessa järjestelmässä verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde ei myöskään ole kovinkaan tiivis vaan verotus ja kirjanpito ovat omia erillisiä ja itsenäisiä järjestelmiään. Anglosaksisen järjestelmän maina on pidetty esimerkiksi sellaisia maita kuin Iso-Britannia, Kanada ja Yhdysvallat. (Gallego, 2004, s. 798).

5.2 IFRS-standardien yleistymisen vaikutus

Kansainväliset tilinpäätösstandardit hyväksyttiin EU:ssa yhteiseksi raportointistandardiksi vuonna 2002 annetun IAS-asetuksen myötä (Haaramo, Palmuaro, Peill, 2018, s. 16).

Tämän jälkeen IFRS-sääntelyn soveltaminen on jatkuvasti yleistynyt. EU:n lisäksi IFRS-sääntelyn käyttö on lisääntynyt myös EU:n ulkopuolisissa maissa. IFRS-sääntelyn yleistymisen vaikutus on havaittavissa selvästi myös Suomessa, sillä kirjanpitolain vuoden 2016 uudistuksen myötä mahdollistettiin aiempaa laajempi mahdollisuus noudattaa IFRS-standardien mukaisia menettelyjä.

Edellisessä luvussa esiteltiin kansainvälisessä kirjallisuudessa tehtyä eroa mannereurooppalaisten ja anglosaksisten järjestelmien välillä. Nimenomaan verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta ja sen eriateisuutta on pidetty yhtenä merkittävänä erona näiden kahden eri järjestelmän välillä. Mannereurooppalaiselle järjestelmälle tyypillistä on ollut verotuksen ja kirjanpidon välinen vahva suhde, kun taas anglosaksisessa järjestelmässä kirjanpito ja verotus ovat olleet selkeästi erilliset toisistaan.

Huomattavaa on kuitenkin, että suuri osa siitä kirjallisuudesta ja keskustelusta, jossa on tehty eroa anglosaksisen ja mannereurooppalaisen järjestelmän välille nimenomaan verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen näkökulmasta, on ajalta ennen IFRS-sääntelyn yleistymistä (Gee ja muut, 2010, s. 113-114). Uudemmissa kansainvälisissä tutkimuksissa ja keskusteluissa on tunnistettu, että kansainvälisten IFRS-standardien implementointi ja soveltamisen yleistymisen on johtanut verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen heikentymiseen etenkin niissä maissa, joissa kyseinen suhde on ennen IFRS-standardien vaikutusta ollut vahva (Cuzdriorean & Matis, 2012, s. 28). Anglosaksisen järjestelmän maissa verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde on jo ennestäänkin ollut melko heikko, joten anglosaksisen järjestelmän maissa IFRS-standardien soveltamisen yleistymisen ei ole luonnollisestikaan vaikuttanut verotuksen ja kirjanpidon väliseen suhteeseen yhtä vahvasti kuin mannereurooppalaisen järjestelmän maissa.

5.3 Voitaisiinko verotus toimittaa IFRS-sääntelyn pohjalta?

IFRS-standardien implementoinnin ja soveltamisen yleistymisen myötä on myös käyty keskusteluja siitä, voitaisiinko IFRS-säännösten mukaista tuloksenlaskentaa pitää myöskin verotuksellisen tuloksenlaskennan pohjana: verotettava tulo laskettaisiin siis IFRS-säännösten pohjalta. Ehdotusta on perusteltu etenkin sillä, että tämä yksinkertaistaisi nykyistä menettelyä huomattavasti. (Eberhartinger & Klostermann, 2007, s. 145). Nykyisellään monet yritykset joutuvat laatimaan vähintään kaksi tilinpäätöslaskelmaa: toisen varsinaista tilinpäätöstä varten ja toisen verotusta varten. Mikäli verotus voitaisiin toimittaa IFRS-sääntelyn pohjalta, yritysten ei tarvitsisi laatia kuin yksi tilinpäätöslaskelma, jota voitaisiin hyödyntää sekä varsinaisena tilinpäätöksenä että verotuksen toimittamisessa.

Samaan aikaan on kuitenkin esitetty lukuisia perusteluja, miksi IFRS-sääntelyä ei voitaisi pitää verotuksen pohjana. Ensinnäkin on esitetty, että verotuksen ja kirjanpidon tarkoituksperät eroavat liiaksi toisistaan. Erilaisista tarkoituksista johtuen, verotuksen ja kirjanpidon määrittelyt ja mittaustavat eroavat useissa kohdissa perustavanlaatuisesti toisistaan. IFRS-sääntelyssä korostuu esimerkiksi käypään arvoon arvostaminen, jota taas voidaan pitää hyvinkin vieraana lähtökohtana verotuksellisesta näkökulmasta. Jos verotus toimitettaisiin IFRS-sääntelyn pohjalta ja omaisuuserän käypä arvo ylittäisi omaisuuden todellisen hankintamenon, verotettavaksi voisi tällöin tosiasiallisesti tulla omaisuuden tuleva arvonnousu. Juridisesti ja poliittisesti ongelmalliseksi on taas nähty se, että IFRS-standardeja antaa nykyisellään yksityisoikeudellinen elin eli International Accounting Standards Board (IASB). (Eberhartinger & Klostermann, 2007, s. 145-146).

Keskusteluissa on myös esitetty argumentteja siitä, että IFRS-sääntelyn käyttäminen verotuksen pohjana kaventaisi veropohjaa. Ymmärrettävästi eri valtiot eivät pidä veropohjan kaventumisesta kovinkaan houkuttelevana ajatuksena, sillä juuri verotuksella kerätyillä varoilla rahoitetaan samaisten valtioiden toimintaa. Aiheesta on myös tehty useampia tutkimuksia, joiden tulosten perusteella huoli veropohjan kaventumisesta ei kuitenkaan

olisi kovinkaan relevantti (ks. Jirásková & Molín, 2015 ja Eberhartinger & Klostermann, 2007).

Seuraavaksi tässä tutkielmassa on tarkoitus analysoida syvemmin kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta Suomen vero- ja kirjanpitolainsäädännön pohjalta. Luvussa 6 käydään ensin läpi muutamia tutkimuksia, joita aiheesta on aiemmin tehty muiden maiden kuin Suomen osalta. Samalla esitellään Lambin ja muiden (1998) tutkimuksessa kehitetty menetelmä, jonka avulla verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta voidaan analysoida. Tämän jälkeen luvussa 7 suoritetaan vertaileva analyysi Suomen kirjanpitolain ja elinkeinoverolain välillä kyseisen menetelmän pohjalta.

6 Aikaisemmat tutkimukset

6.1 Lambin, Nobesin ja Robertsin tutkimus vuodelta 1998

Tässä tutkielmassa analysoidaan verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta Suomessa. Analyysin pohjana on tarkoitus käyttää Margaret Lambin, Christopher Nobesin ja Alan Robertsin vuonna 1998 kehittämää menetelmää. Lamb ja muut (1998) analysoivat tutkimuksessaan verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta neljän maan osalta: Yhdysvaltojen, Iso-Britannian, Ranskan ja Saksan. Analysointia varten he määrittelivät ensin viisi eriasteista vaikutusta, jotka kirjanpidon ja verotuksen välillä on mahdollista havaita. Nämä eriasteiset vaikutukset on kuvattu taulukossa 1. Taulukossa eriasteisten vaikutusten ”nimitykset” on jätetty alkuperäisen mukaisiksi ja suomenkielinen käännös on merkitty sulkeisiin. Tämä sen vuoksi, että pidän alkuperäisiä englanninkielisiä nimityksiä kuvaavampina. Jatkossa eriasteisista vaikutuksista käytetään tässä tutkielmassa nimitystä Case I, Case II, Case III jne.

Taulukko 1. Eriasteiset vaikutukset verotuksen ja kirjanpidon välillä

Case I	Disconnection (Erillisuus)	Kirjanpitoa ja verotusta koskevat omat itsenäiset säännöksensä, jotka poikkeavat myös sisälöltään toisistaan.
Case II	Identity (Yhdenmukaisuus)	Kirjanpitoa ja verotusta koskevat samantöiset säännökset. Säännökset eivät myöskään jätä paljoa soveltamisen varaa.
Case III/III+	Accounting leads (Kirjanpito vahvempi) III	Tilanteeseen ei ole olemassa soveltuvaa verolainsäädäntöä tai kirjanpitolainsäädäntö on yksityiskohtaisempaa, joten sovelletaan kirjanpitolainsäädäntöä.

	Accounting leads but with reverse effect (Kirjanpito vahvempi, mutta päinvastaisella vaikutuksella) III+	Tilanteeseen ei ole olemassa soveltuvaa verolainsäädäntöä tai kirjanpitolainsäädäntö on yksityiskohtaisempaa. Kirjanpitolainsäädäntö jättää kuitenkin soveltajan valittavaksi erilaisia vaihtoehtoja. Sovellettavan vaihtoehdon valintaan voivat tällöin tosiasiasa vaikuttaa verotukselliset perusteet.
Case IV	Tax leads (Verotus vahvempi)	Tilanteeseen ei ole olemassa soveltuvaa kirjanpitolainsäädäntöä tai verolainsäädäntö on yksityiskohtaisempaa, joten sovelletaan verolainsäädäntöä.
Case V	Tax dominates (Verotus on etusijalla)	Tilanteessa verolainsäädännön ja kirjanpitolainsäädännön säännökset ovat ristiriitaiset ja valitaan noudattaa verolainsäädäntöä.

Case I kuvaa tilannetta, jossa verolainsäädäntö ja kirjanpitolainsäädäntö poikkeavat toisistaan. Tilanteessa kumpaakin koskevat omat itsenäiset säännöksensä, jotka myös eroavat sisällöltään toisistaan. Case II taas kuvaa tilannetta, jossa verotusta ja kirjanpitoa koskevat omat itsenäiset säännöksensä, mutta tämä sääntely on sisällöltään yhdenmukaista eikä kumpikaan sääntely anna lain soveltajalle hirveästi valinnanvaraa. Case III kuvaa tilannetta, jossa ei joko ole olemassa soveltuvaa verolainsäädäntöä tai kirjanpitolainsäädäntö on yksityiskohtaisempaa kuin olemassa oleva verolainsäädäntö, jolloin valitaan noudattaa ensisijaisesti kirjanpitolainsäädännön säännöksiä. Case III+ taas on variaatio Case III:sta. Case III+:ssakaan ei ole olemassa soveltuvaa verolainsäädäntöä tai kirjanpitolainsäädäntö on yksityiskohtaisempaa kuin verolainsäädäntö, mutta erona Case III:een on, että kirjanpitolainsäädäntö jättää vaihtoehtoja lainsoveltajalle. Tällöin kirjanpitolainsäädännön mukaisen vaihtoehdon valintaan voi tosiasiasa vaikuttaa verotukselliset perusteet.

Case IV ja Case V kuvaavat tilanteita, joissa verotuksella on vahvempi rooli kuin kirjanpidolla. Case IV kuvaa tilannetta, jossa tilanteeseen ei ole olemassa soveltuvaa kirjanpitolainsäädäntöä tai verolainsäädäntö on yksityiskohtaisempaa kuin kirjanpitolainsäädäntö,

joten sovelletaan ensisijaisesti verolainsäädännön säännöksiä. Case V taas kuvaa tilannetta, jossa verolainsäädännön ja kirjanpitolainsäädännön säännökset ovat vastakkaiset, mutta tilanteessa valitaan kuitenkin sovellettavaksi verolainsäädännön säännökset.

Eri asteisten vaikutusten kuvaamisen jälkeen Lamb ja muut (1998) määrittelivät 15 kirjanpidon osa-alueita, joiden osalta he analysoivat verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta. Nämä osa-alueet on esitetty taulukossa 2. Lamb ja muut valitsivat nämä 15 osa-alueita sen perusteella, että kyseisillä osa-alueilla arvioitiin olevan vaikutusta yrityksen verotettavan tulon laskemisessa. Lisäksi kyseisten 15 osa-alueen katsottiin olevan sillä tavalla riittävän merkittäviä, että ne on huomioitu myöskin IFRS-standardeissa. Nobes ja Schwencke (2006) lisäsivät omassa tutkimuksessaan tähän listaan vielä kaksi osa-alueita lisää: rahoitusomaisuuden ja aineellisen käyttöomaisuuden arvonalennukset. Näiden lisäysten jälkeen osa-alueita on siis yhteensä 20, sillä 3 osa-alueista on jaettu kahteen osaan (a ja b). Nämä kaikki osa-alueet on esitetty taulukossa 2.

Taulukko 2. Analysoitavat osa-alueet

---

1. Aineellisen käyttöomaisuuden arvostaminen
2. Aineellisen käyttöomaisuuden arvonalennukset
3. Poistot
  - a) Säännönmukaiset poistot
  - b) Ylimääräiset poistot
4. Leasing-sopimukset
5. Varaukset ja ehdolliset velat
6. Tutkimus- ja kehittämismenot
7. Varaston arvostus
  - a) Varaston käyttöjärjestys
  - b) Muut alueet
8. Pitkäaikaishankkeet
9. Korkokulut
  - a) Aktivointi
  - b) Muut alueet
10. Rahoitusomaisuus
11. Valuuttakurssien muutokset

12. Liikearvo (vastikkeelliseen hankintaan perustuva)
  13. Julkiset avustukset ja tuet
  14. Eläkkeet
  15. Laatumisperiaatteiden muutokset ja aiempien tilikausien virheiden korjaaminen
  16. Konsernin määritelmä
  17. Sakot, yleishyödylliseen tarkoitukseen tehdyt lahjoitukset ja edustuskulut
-

Eriasteisten vaikutusten (taulukko 1) ja valittujen osa-alueiden (taulukko 2) määrittelyjen jälkeen Lamb ja muut (1998) analysoivat kyseistä kirjanpidon osa-aluetta koskevan vero- ja kirjanpitolainsäädännön sekä käytännön perusteella, minkä asteinen vaikutus kirjanpidolla ja verotuksella oli keskenään kunkin osa-alueen osalta. Vertailu tehtiin erikseen kunkin maan osalta ja lopuksi maita verrattiin vielä keskenään. Tutkimuksen perusteella verotuksella nähtiin olevan eniten vaikutusta kirjanpidon ratkaisuihin Saksan osalta. Vähiten vaikutusta verotuksella taas oli Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian osalta. Ranska taas sijoittui näiden ääripäiden välimaastoon.

6.2 Nobesin ja Schwencken tutkimus vuodelta 2006

Lambin ja muiden (1998) kehittämän menetelmän avulla verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta on analysoitu myös muutamassa muussa aiemmin suoritetussa tutkimuksessa. Lambin ja muiden tutkimuksessa tutkittiin verotuksen ja kirjanpidon välistä yhteyttä Yhdysvaltojen, Iso-Britannian, Saksan ja Ranskan osalta, kussakin maassa vuonna 1996 voimassa olleen sääntelyn pohjalta. Tutkimuksessa siis keskityttiin verotuksen ja kirjanpidon väliseen suhteeseen tiettyinä ajanjaksona, tiettyjen sääntelyjen ja käytäntöjen voimassa ollessa.

Nobes ja Schwenckes (2006) taas tutkivat Lambin ja muiden kehittämän menetelmän avulla verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen kehitystä Norjassa 30 vuoden ajanjakson aikana. Nobes ja Schwenckes (2006) analysoivat vero- ja kirjanpitolainsäädännön

sekä käytännön yhteyttä Norjassa vuosina 1988, 1995 ja 2003. Lopuksi Nobes ja Schwenckes vielä vertasivat Norjasta saamia tuloksia Lambin ja muiden saamiin tuloksiin Yhdysvaltojen, Iso-Britannian, Saksan ja Ranskan osalta.

Nobes ja Schwenckes myös kehittivät Lambin ja muiden kehittämää menetelmää lisäämällä analysoitavien kirjanpidon osa-alueiden listaan kaksi osa-aluetta lisää. He lisäsivät osa-alueiksi rahoitusomaisuuden ja aineellisten käyttöomaisuuden arvonlennukset. Näiden lisäysten jälkeen osa-alueita on siis yhteensä 20, sillä 3 osa-alueista on jaettu kahteen osaan. Nämä kaikki 20 osa-aluetta on esitetty edellä taulukossa 2.

Edellä mainitun kahden vertailtavan osa-alueen lisäämisen lisäksi, Nobes ja Shwenckes myös kehittivät kaksi indeksiä selventämään Lambin ja muiden menetelmän avulla saatujen tulosten kansainvälistä vertailtavuutta. Eri maiden tuloksia voidaan vertailla maksimivaikutus- ja minimivaikutus-indeksien avulla. Minimivaikutus saadaan laskemalla ensin yhteen kaikki Case IV ja Case V tulokset ja tämän jälkeen vähentämällä tästä tuloksesta Case I:n lukumäärä. Maksimivaikutus saadaan lisäämällä laskelmaan Case III+:n vaikutus. Maksimivaikutusta mitattaessa lasketaan siis ensin yhteen kaikki Case III+, Case IV ja Case V tulokset ja tämän jälkeen vähennetään tästä tuloksesta Case I:n lukumäärä.

Nobesin ja Schwenckesin tutkimuksen tulosten mukaan, verotuksen ja kirjanpidon välinen keskinäinen vaikutus on vähentynyt huomattavasti Norjassa vuosien 1988-2003 aikana. Kansainvälisessä vertailussa Norjan esitettiin olevan lähellä Ranskan tasoa vielä vuonna 1988 mutta vuoteen 2003 mennessä kirjanpidon ja verotuksen keskinäisen vaikutuksen nähtiin olevan Norjassa pienempi kuin mitä se oli Lambin ja muiden (1998) tutkimuksessa esitetty olevan Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa.

6.3 Oliveraksen ja Puigin tutkimus vuodelta 2007

Nobesin ja Schwenckesin kanssa samaa lähestymistapaa käyttivät myös Oliveras ja Puig (2007), jotka tutkivat Lambin ja muiden kehittämän menetelmän avulla verotuksen ja

kirjanpidon välistä suhdetta ja sen kehitystä Espanjassa vuosien 1989, 1994 ja 2003 aikana. Saatujen tutkimustulosten perusteella Espanjan tilannetta verrattiin vielä Lambin ja muiden tutkimustulosten pohjalta Yhdysvaltoihin, Iso-Britanniaan, Saksaan ja Ranskaan.

Oliveraksen ja Puigin tutkimustulosten mukaan verotuksen ja kirjanpidon suhteen kehitys on ollut Espanjassa aaltoilevaa vuosien 1898-2003 aikana. Tulosten mukaan verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen voidaan nähdä olleen tiiviimpi vielä vuonna 1989 ennen EU:n direktiivien implementointia. EU-sääntelyn implementoinnin jälkeen kirjanpidon sääntelyn voitiin nähdä hieman erkaantuneen verolainsäädännöstä. Vuoteen 2003 mennessä verotuksen ja kirjanpidon keskinäisen suhteen nähtiin kuitenkin uudelleen voimistuneen. Kansainvälisessä vertailussa Espanjan kuitenkin nähtiin sijoittuvan kaikkien vertailtavien vuosien osalta Saksan/Ranskan ja Yhdysvaltojen/Iso-Britannian väliin.

6.4 Geen, Hallerin ja Nobesin tutkimus vuodelta 2010

Gee, Haller ja Nobes (2010) laajensivat Lambin ja muiden kehittämää metodologiaa soveltamalla sitä ensimmäisen kerran IFRS-standardeihin. Geen ja muiden tutkimuksessa analysoitiin verotuksen vaikutusta sellaisiin konsolidoituihin tilinpäätöksiin, jotka on laadittu IFRS-standardien pohjalta. Analyysi tehtiin Iso-Britannian ja Ranskan osalta vuoden 2006 voimassa olleen sääntelyn perusteella. Tämän jälkeen tutkimustuloksia verrattiin Lambin ja muiden saamiin tuloksiin, jotka he olivat saaneet omassa tutkimuksessaan Iso-Britannian ja Ranskan osalta analysoidessaan kyseisten maiden vuonna 1996 voimassa olleita kansallisia säännöksiä.

Tutkimuksen tulosten mukaan verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen voitiin nähdä huomattavasti erkaantuneen Saksassa IFRS-standardien soveltamisen myötä. Ero oli huomattava, sillä aiemmin Saksan oli nähty olevan yksi niistä maista, joissa verotus ja kirjanpito ovat tiiveimmin yhteydessä toisiinsa. IFRS-sääntelyn myötä tämän yhteyden nähtiin suurimmilta osin katkenneen. Iso-Britannian osalta eroavaisuudet eivät olleet

yhtä suuret, johtuen taas luultavimmin siitä, että verotuksella ja kirjanpidolla ei ole aiemminkaan nähty olevan kovin tiivistä suhdetta Iso-Britannian kansallisenkaan lainsäädännön pohjalta.

6.5 Gavanan, Guggiolan ja Marenzin tutkimus vuodelta 2013

Viimeisenä Lambin ja muiden metodiin pohjautuvana tutkimuksena mainitaan vielä Gavanan, Guggiolan ja Marenzin (2013) tutkimus. Kyseisessä tutkimuksessa analysoitiin Lambin ja muiden kehittämän metodin pohjalta verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta ja sen kehitystä Italiassa IFRS-standardien käyttöönoton jälkeen. Analyysi tehtiin sekä Italian kansallisen lainsäädännön pohjalta että IFRS-standardien perusteella. Kansallisen lainsäädännön osalta analysoitiin vuosien 2005 ja 2008 voimassa olleita säännöksiä ja IFRS:n osalta vertailu tehtiin vuoden 2008 sääntelyn perusteella. Lopuksi Italian asemaa vertailtiin vielä kansainvälisesti niihin maihin, joista kyseinen tutkimus oli jo aiemmin suoritettu eli edellä mainittuihin Yhdysvaltoihin, Iso-Britanniaan, Saksaan, Ranskaan, Norjaan ja Espanjaan.

Tutkimuksen tulosten mukaan verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen voidaan nähdä kehittyneen kahteen eri suuntaan, riippuen siitä soveltavatko yritykset kirjanpidossaan IFRS:n vai Italian kansallisen lainsäädännön sääntelyä. IFRS-sääntelyä noudatettaessa verotuksen ja kirjanpidon sääntely ja vaikutus toisiinsa eroavat huomattavasti toisistaan. Italian kansallisen lainsäädännön osalta taas verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen voitiin nähdä olevan voimakas. Tutkimuksen tulosten mukaan verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde on lisäksi hieman vahvistunut entisestään Italian kansallisen lainsäädännön osalta vuosien 2005 ja 2008 välillä. IFRS-sääntelyn osalta suunta on taas päinvastainen: verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen voidaan nähdä ”löystyneen” niiden yritysten osalta, jotka ovat päättäneet soveltaa IFRS:n sääntelyä Italian kansallisen sääntelyn sijasta.

7 Tutkimusmenetelmä ja analyysin toteuttaminen

7.1 Tutkimusmenetelmä

Tässä tutkielmassa analysoidaan Lambin ja muiden (1998) kehittämän metodin avulla verotuksen ja kirjanpidon välistä suhdetta Suomessa. Tutkielmassa tarkastellaan Suomessa vuonna 2020 voimassa olevien kirjanpitolain ja elinkeinoverolain sääntelyjen yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia aiemmin taulukossa 2 esitettyjen kirjanpidon osa-alueiden osalta. Vaikka analyysissä keskitytään pääasiassa elinkeinoverolain säännöksiin, huomioidaan verolainsäädännön sisällön tulkinnassa tarvittavilta osilta myös muiden voimassa olevien verolakien säännöksiä ja verotuksen oikeuskäytäntöä. Samoin kirjanpitolainsäädännön osalta nojaututaan kirjanpitolain lisäksi tarvittaessa myös muuhun kirjanpitolainsäädäntöön ja etenkin KILAn antamiin yleisohjeisiin ja lausuntoihin.

Verolainsäädännön ja kirjanpitolainsäädännön vertailun pohjalta analysoitavat kirjanpidon eri osa-alueet pyritään luokittelemaan aiemmin taulukossa 1 kuvattujen vaikutusten perusteella. Jokainen osa-alue siis luokitellaan kuuluvaksi johonkin osa-alueeseen välillä Case I – Case V. Tämän luokittelun perusteella saatujen tulosten pohjalta lasketaan Nobesin ja Schwenckesin (2006) tutkimuksessa esitetyt maksimivaikutus- ja minimivaikutus-indeksit. Verotuksen ja kirjanpidon välinen minimivaikutus lasketaan laskemalla ensin yhteen kaikki Case IV ja Case V tulokset ja tämän jälkeen vähentämällä tästä tuloksesta Case I:n lukumäärä. Maksimivaikutus taas lasketaan laskemalla ensin yhteen Case III+, Case IV ja Case V tulokset ja tämän jälkeen vähennetään tästä tuloksesta Case I:n lukumäärä. Näiden indeksien perusteella Suomen asemaa vertaillaan kansainvälisesti niihin maihin, joista saman metodin mukainen tutkimus on jo aiemmin toteutettu eli Yhdysvaltoihin, Iso-Britanniaan, Ranskaan, Saksaan, Norjaan, Espanjaan ja Italiaan.

Tutkielman edellä esitetty menetelmä aiheuttaa tiettyjä haasteita tutkielman luotettavuuden näkökulmasta. Tutkimusmenetelmä pohjautuu vahvasti nykyisen vero- ja kirjanpitolainsäädännön analyysiin ja tulkintaan. Tulkintaan liittyy aina vahvasti subjektiivisia elementtejä, joka voi horjuttaa tutkielman luotettavuutta. Luotettavuuden parantamiseksi

tässä tutkielmassa on mahdollisimman yksityiskohtaisesti pyritty käymään läpi sitä, miksi verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen on katsottu olevan tietty vaikutus x tietyn kirjanpidon osa-alueen y osalta. Voimassa olevia säännöksiä ja niiden tulkintaa onkin pyritty käymään huomattavasti yksityiskohtaisemmin läpi tässä tutkielmassa kuin mitä vastaavissa aiemmissä tutkimuksissa on käyty.

7.2 Kirjanpidon ja verotuksen sääntelyjen vertailu

Seuraavassa analysoidaan ja vertaillaan yksityiskohtaisesti vero- ja kirjanpitolainsäädäntöä edellä taulukossa 2 esitettyjen kirjanpidon osa-alueiden osalta. Vertailun pohjalta esitetään arvio, minkä asteinen taulukossa 1 esitetty vaikutus verotuksella ja kirjanpidolla on kunkin osa-alueen osalta.

Aineellisen käyttöomaisuuden arvostaminen

Aineellisen omaisuuden arvostaminen tapahtuu sekä elinkeinoverolain että kirjanpitolain mukaan lähtökohtaisesti omaisuuden hankintamenon perusteella. Elinkeinoverolain 14 §:n mukaan vaihto-, sijoitus- ja käyttöomaisuuden sekä muun omaisuuden hankintameno on hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta johtuneiden välittömien menojen määrä. Hankintamenoon luetaan lisäksi kirjanpitolain 4:5 §:n tai 7a:1 §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla hyödykkeen hankintamenoon kirjanpidossa luetut välilliset menot ja korkomenot. Vastaavasti kirjanpitolain 4:5 §:n mukaan hankintamenoon luetaan hyödykkeen hankinnasta ja valmistuksesta aiheutuneet välittömät menot. Kohtuullinen osuus hankinnan ja valmistuksen välillisistä menoista saadaan lukea hyödykkeen hankintamenoon siltä osin kuin nämä menot kohdistuvat tuotantajaksoon. Nämä välilliset menot on voitava selvittää kustannuslaskelman tai -laskelmien avulla. Lisäksi saman pykälän mukaan hyödykkeen tuotantoon kohdistettavissa olevan lainan korkomenot tuotantojaksolta saadaan lukea hankintameno.

Elinkeinoverolain ja kirjanpitolain säännökset hankintamenon määrittelystä ovat siis yhtenäiset. Sääntelyn yhtenäisyys on myös ollut tarkoituksellista ja tätä kuvaa muun muassa 1.1.2020 voimaan tullut elinkeinoverolain muutos, jossa EVL 14 §:ssä aiemmin käytetty termi *muuttuvat menot* korvattiin nykyisellä *välittömät menot* -termillä. Termimuutoksen nimenomaisena tarkoituksena oli yhtenäistää elinkeinoverolain ja kirjanpitolain käsitteet, sillä kirjanpitolakiin kyseinen termimuutos oli tehty jo vuoden 2016 lakimuutoksen myötä. Elinkeinoverolain muutoksen esitöissä (HE 257/2018, s. 37) muutosta perusteltiin sillä, ettei elinkeinoverolain ja kirjanpitolainsäädännön välille jäisi tarpeetonta eroa. Samalla lakimuutoksella korvattiin myös termi *kiinteät menot* käsitteellä *välilliset menot*.

Lähtökohtaisesti arvostamista koskevat siis saman sisältöiset EVL:n ja KPL:n säännökset. Pienen nyanssieron arvostamisen osa-alueelle tekee aineellisen omaisuuden uudelleenarvostus. Elinkeinoverolaki ei lähtökohtaisesti salli käyttöomaisuuden uudelleenarvostamista. Kirjanpitolain 5:17 §:n mukaan taas, jos pysyviin vastaaviin kuuluvan maa- tai vesialueen tai sellaisen arvopaperin, joka ei ole kyseisen lain 2 a §:ssä tarkoitettu rahoitusväline, todennäköinen luovutushinta on tilinpäätöspäivänä pysyvästi alkuperäistä hankintamenoa olennaisesti suurempi, saadaan taseeseen johdonmukaisuutta ja varovaisuutta noudattaen merkitä vielä poistamatta olevan hankintamenon lisäksi enintään todennäköisen luovutushinnan ja poistamatta olevan hankintamenon erotuksen suuruisen arvonkorotus. KPL:ssa uudelleenarvostusmahdollisuus rajataan siis vain maa- ja vesialueisiin sekä arvopapereihin (HE 89/2015, s. 98).

Hankintamenon määrittelyn osalta vaikutuksen voisi katsoa olevan Case II. Uudelleenarvostuksen osalta kirjanpitolain ja elinkeinoverolain sääntely taas poikkeavat toisistaan, joten tältä osalta vaikutus voisi olla Case I. Koska hankintamenoon arvostamisen voidaan kuitenkin katsoa olevan pääsääntönä sekä elinkeinoverolaissa ja kirjanpitolaisissa ja koska kirjanpitolaki rajaa uudelleenarvostamisen mahdollisuuden tiukasti vain rajattuun omaisuusjoukkoon, vaikutuksen katsotaan olevan aineellisen omaisuuden arvostamisen osalta Case II.

Aineellisen käyttöomaisuuden arvonalennukset

Kirjanpitolain 5:13 §:n mukaan, jos pysyviin vastaaviin kuuluvan hyödykkeen tai sijoituksen todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämän tulon arvioidaan olevan pysyvästi vielä poistamatonta hankintamenoa pienempi, erotus on kirjattava arvonalennuksena kuluksi. Arvonalennus tulisi siis aina kirjata, jos se on todettavissa. Jos omaisuuden tulonodotukset heikkenevät olennaisesti, ensisijaisesti tulisi kuitenkin aina muuttaa poistosuunnitelmaa. KILAn ohjeistuksessa (Yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista, 2007, s. 18) täsmennetään, että olennaiset muutokset pysyvien vastaavien tulonodotuksissa tulee ensisijaisesti ottaa huomioon poistosuunnitelmaa muuttamalla. Jos tulonodotusten pysyväisluonteista alenemista ei pystytä ennakoimaan poistosuunnitelmassa ja tilinpäätöstä laadittaessa havaitaan aktivointiedellytysten lakaneen poistosuunnitelman kohteena olevien pysyvien vastaavien hyödykkeen osan kohdalta kokonaan, on tehtävä KPL 5:13 §:n mukainen arvonalennuskirjaus.

Lisäksi olennaista on huomata, että poistamatonta hankintamenoa ei verrata omaisuuden käypään arvoon, vaan olennaista on omaisuuden todennäköisesti tulevaisuudessa kerryttämä tulo. Omaisuuden arvo tulisi siis määrittää sillä perusteella, mikä on kyseisen hyödykkeen myötävaikutus tulonhankintaan. Ratkaisevaa ei ole tällöin omaisuudesta mahdollisessa myynnissä saatavissa oleva hinta, jos kyseisen hyödykkeen tulonodotukset eivät perustu myyntimahdollisuuteen vaan omaisuuden käyttämiseen yrityksen tulonhankinnassa (Leppiniemi & Kisanlahti, 2016, s. 243). Joissain tilanteissa tulevaisuuden tulonodotukset voivat kuitenkin tosiasiallisesti perustua myös omaisuuden myyntiin – eli yrityksellä on tosiasiallinen tarkoitus myydä omaisuus – tällöin poistamatonta hankintamenoa voidaan verrata omaisuudesta todennäköisesti saatavaan myyntihintaan (KILA 2012/1883).

Elinkeinoverolain sääntely arvonalennuksista poikkeaa merkittävästi kirjanpitolain sääntelystä. EVL:ssä arvonalentumisen edellytykset määräytyvät ensinnäkin omaisuuslajikohtaisesti. Tässä kohtaa keskitytään vain käyttöomaisuudesta tehtäviä arvonalennuksia koskeviin säännöksiin. EVL:n 32 §:ssä säädetään irtaimen käyttöomaisuuden arvonalennuksista. Säännöksen mukaan, jos verovelvollinen osoittaa, että kaiken irtaimen käyttöomaisuuden käypä arvo on verovuoden päättyessä omaisuuden arvonalenemisen, tuhoutumisen, vahingoittumisen tai muun syyn vuoksi pienempi kuin menojäännös, josta on jo tehty verovuoden poisto, saadaan menojäännöksestä tehdä sellainen lisäpoisto, joka alentaa menojäännöksen käypään arvoon.

Elinkeinoverolain 40 §:ssä taas säädetään muun kulumavan käyttöomaisuuden kuin irtaimen omaisuuden arvonalennuksista ja 41 §:ssä taas kulumattoman käyttöomaisuuden arvonalennuksista. EVL 40 §:n mukaan, jos verovelvollinen osoittaa että muun kulumavan käyttöomaisuuden kuin irtaimen omaisuuden käypä arvo on verovuoden päättyessä omaisuuden arvonalenemisen, vahingoittumisen tai muun syyn vuoksi sen poistamattoman hankintamenon osaa pienempi, saadaan hankintamenosta tehdä sellainen lisäpoisto, joka alentaa poistamattoman hankintamenon osan käyvän arvon suuruiseksi. EVL 36 §:ssä tarkoitetun väestönsuojan, vesistön pilaantumisen ja ulkoilman saastumisen estämiseksi hankitun omaisuuden ja maakaasuputkiston hankintamenosta ei kuitenkaan saa tehdä lisäpoistoa pelkästään omaisuuden arvonalenemisen johdosta, sillä lisäpoisto saadaan tehdä vain, jos tällaisen omaisuuden käypä arvo on alentunut omaisuuden vahingoittumisen tai siihen rinnastettavan syyn vuoksi. EVL 42 §:n mukaan taas muiden arvopapereiden kuin osakkeiden tai muun kulumattoman käyttöomaisuuden kuin maa-alueiden hankintamenosta saa tehdä lisäpoiston, jos verovelvollinen osoittaa, että tällaisen omaisuuden käypä arvo on hankintamenoa olennaisesti alempi.

Toisin kuin kirjanpitolain vastaavat säännökset, elinkeinoverolain käyttöomaisuuden arvonalentumista koskevat säännökset ovat tahdonvaltaisia: lisäpoisto kirjataan vain, mikäli verovelvollinen sitä vaatii. Lisäksi irtaimen käyttöomaisuuden arvonalentumisen osalta vertailu poistamattoman hankintamenon ja käyvän arvon välillä tehdään ottaen

huomioon kaikkien kyseiseen ryhmään kuuluvan omaisuuden yhteenlasketut hankintamenot ja käyvät arvot. EVL 40 ja 42 §:ssä tarkoitettujen omaisuuksien osalta taas vertailu tehdään kunkin hyödykkeen osalta erikseen. Lisäksi elinkeinoverolain mukaan poistamontota hankintamenoa verrataan omaisuuden käypään arvoon, kun taas kirjanpitolain säännösten mukaan vertailun pohjana on omaisuuden tulevaisuudessa kerryttämä tulo. Edellä läpi käytyjen, kirjanpitolain ja elinkeinoverolain sääntelyjen huomattavien eroavaisuuksien vuoksi, arvonalennusten osalta vaikutuksen katsotaan olevan Case I.

Poistot

a) Säännönmukaiset poistot. Kirjanpitolain 5:5 §:n mukaan sellaisen aineelliseen omaisuuden kuuluvan hyödykkeen, jonka arvioidaan tuottavan tuloa useana tilikautena, hankintameno poistetaan merkitsemällä se suunnitelman mukaan kuluksi kullekin tilikaudelle hyödykkeen vaikutusaikana (*poisto*). Tilikaudelle kuuluvalla poistolla vähennetty jäännös hankintamenosta merkitään pysyviin vastaaviin taseessa (*aktivointi*). Säännös koskee siis pysyviin vastaaviin kuuluvien aineellisten hyödykkeiden hankintamenojen vähentämistä suunnitelman mukaisin poistoin.

Aineettomien hyödykkeiden hankintameno on taas lähtökohtaisesti vähennettävissä vuosikuluna, jollei sille ole nimenomaisesti säädetty aktivointivelvollisuutta. Aktivointipakko aineettomien oikeuksien osalta on säädetty vain KPL 5:5a §:n mukaisille oikeuksille (Leppiniemi & Kisanlahti, 2016, s. 213-215). KPL 5:5a §:ssä säädetään vastikkeellisesti hankittujen toimilupien, patenttien, lisenssien ja tavaramerkkien sekä muiden vastaavien oikeuksien hankintamenon aktivointipakosta. Samaisen pykälän 2 momentin mukaan itse luodun aineettoman oikeuden hankintameno on aktivoitava vain varovaisuutta noudattaen. Jos aineettoman oikeuden hankintameno on aktivoitu, se on poistettava suunnitelman mukaisina poistoina vaikutusaikanaan.

Elinkeinoverolaissa on taas säädetty kaavamaiset enimmäismäärät eri omaisuuseristä tehtäville menojäännöspoistoille ja tasapoistoille. Esimerkiksi EVL 30 §:ssä säädetään koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden vuosittaiseksi enimmäispoistoksi 25 % menojäännöksestä. EVL 34 §:ssä taas säädetään erilliset enimmäispoistot rakennuksille ja rakennelmille. Säädöksen mukaiset enimmäispoistot ovat riippuvaisia rakennuksen käyttötarkoituksesta. Esimerkiksi myymälärakennuksen vuosittainen poisto saa olla enintään 7 % rakennuksen poistamattomasta hankintamenosta ja toimistorakennuksen hankintamenosta taas saadaan tehdä enintään 4 %:n mukainen poisto. EVL 37 §:ssä säädetään, että patentin ja muun voimassaoloajaltaan rajoitetun erikseen luovutettavissa olevan aineettoman oikeuden hankintameno tulee poistaa yhtä suurin vuotuisin poistoin (tasapoistoin) 10 vuodessa tai verovelvollisen todennäköiseksi osoittamana sitä lyhyempänä kyseisen oikeuden taloudellisena käyttöaikana.

Eniten verotusta ja kirjanpitoa sitova säännös on kuitenkin elinkeinoverolain 54 §:ssä. Kyseisen säännöksen mukaan, verovelvollinen ei saa vähentää poistoina suurempaa määrää kuin mitä hän on verovuonna tai aikaisemmin kirjanpidossaan vähentänyt. Säännös ei kuitenkaan edellytä, että poistot tehtäisiin vuosittain yhtä suurina sekä verotuksessa että kirjanpidossa (Andersson & Penttilä, 2014, s. 814-815). Verovelvollinen voi siten esimerkiksi tehdä kirjanpidossaan suuremmat poistot kuin mitä verotuksessa hyväksytään.

Edellä esitetyn perusteella elinkeinoverolain voidaan katsoa sääntelevän yksityiskohtaisemmin, minkä suuruiset poistot ovat hyväksyttävissä, joten suhteen voidaan katsoa olevan Case IV.

b) Ylimääräiset poistot. Kirjanpitolain 5:12 §:n mukaan kirjanpitovelvollinen saa kirjata suunnitelman ylittäviä poistoja, jos siihen on verotusperusteinen syy. Suunnitelman mukaiset poistot ovat siis pääsääntö, mutta verotusperusteisista syistä suunnitelman ylittävätkin poistot ovat sallittuja. Kyseeseen tulee siten yksinomaan kirjanpidon ja verotuksen keskinäisestä sidonnaisuudesta johtuva tarve vähentää suurempia poistoja kuin suunnitelma edellyttää (Leppiniemi & Kaisanlahti, 2016, s. 237-238). KILAn yleisohjeessa

suunnitelman mukaisista poistoista (2007, s. 18) onkin mainittu, että perusteena suunnitelman ylittävälle poistoille voi olla verolainsäädännön vaatimus, joka edellyttää verotuksessa vähennettäväksi vaadittavien poistojen vähentämistä tuotoista myös kirjanpidossa. Tällainen nimenomainen vaatimus löytyykin edellä mainitusta elinkeinoverolain 54 §:stä.

Elinkeinoverolaissa taas ei ole säädetty mahdollisuudesta tehdä ylimääräisiä poistoja. Eri asia on, jos omaisuuden käyvän arvon voidaan todeta olevan verovuoden päättyessä pienempi kuin poistamatta oleva hankintameno, saadaan poistamattomasta hankintamenusta tehdä sellainen lisäpoisto, joka alentaa hankintamenon käyvän arvon suuruiseksi. Nämä tilanteet luetaan kuitenkin kuuluvaksi enemmän edellä käsitellyksi omaisuuden arvonalenemiseksi kuin ylimääräisiksi poistoiksi.

Pääsääntöisesti elinkeinoverolaki ei siis mahdollista ylimääräisiä poistoja samalla tavalla kuin kirjanpitolaki. Tässä on kuitenkin mainittava 1.1.2020 voimaan tullut laki koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden korotetuista poistoista verovuosina 2020-2023 (1572/2019), jota sovelletaan ensimmäisen kerran verovuoden 2020 verotuksessa. Kyseisen lain mukaan elinkeinotoimintaa tai maataloutta harjoittava verovelvollinen voi tehdä enintään 50 %:n mukaisen poiston uuden koneen, kaluston tai muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden hankintamenusta verovuosina 2020-2023. Kyseinen laki siis antaa verovelvolliselle mahdollisuuden tehdä suuremman poiston kuin mitä EVL 30 § normaalisti mahdollistaa. Lain soveltamisala on kuitenkin rajoitetumpi kuin EVL 30 §:n, sillä 50 §:n maksimipoistot ovat mahdollisia esimerkiksi vain sellaisten koneiden ja laitteiden osalta, jotka on otettu käyttöön lain voimassaoloaikana. Korotettu poisto voidaan myöskin tehdä vain sellaisista koneista ja laitteista, jotka ovat verovelvollisen uutena käyttöön ottamia. Korotettua poistoa ei siten voi tehdä ennen lain voimaan tuloa hankitun koneen tai laitteen hankintamenusta tai sellaisen lain voimassaoloaikana hankitun koneen ja laitteen hankintamenusta, jonka verovelvollinen on hankinut käytettynä (Verohallinnon ohje Koneiden ja laitteiden korotetut poistot verovuo-

sina 2020-2023, Dnro VH/48/00.01.00/2020). Lisäksi kyseisen lain 3 §:ssä säädetään elinkeinoverolain 54 §:ää vastaavasti, että edellytyksenä kyseisessä laissa tarkoitettujen poistojen vähentämiselle elinkeinoverotuksessa on, että hankintamenosta tehtävä poisto on vähennetty kuluna myös verovelvollisen kirjanpidossa.

Samantapaisia väliaikaisia sääntelyjä on ollut voimassa aiemminkin. Esimerkkinä voidaan mainita tuotannollisten investointien korotetut poistot verovuosina 2013-2016. Tuotannollisten investointien korotetuista poistoista verovuosina 2013-2016 annetun lain (699/2012) mukaan elinkeinotoimintaa harjoittavalla verovelvollisella oli oikeus tehdä enintään 50 %:n poisto vuosien 2013-2016 aikana käyttöönotettujen tehdas- ja työpajarakennusten sekä tehtaassa ja työpajassa käytettävien koneiden tai laitteiden hankintamenoista (Malmgren & Myrsky, 2020, s. 323). Myös tämän lisäpoistomahdollisuuden edellytyksenä oli, että samainen poisto oli tehty myös verovelvollisen kirjanpidossa.

Vaikka elinkeinoverolaki ei siis itsessään mahdollista ylimääräisiä poistoja, on ajoittain kuitenkin säädetty erilaisista edellä kuvatun laisista väliaikaisesti voimassaolevista lisäpoistomahdollisuuksista. Tällaisten sääntelyjen taustalla on yleensä erilaiset valtion talouden kasvuun ja yksityisten investointien lisäämiseen tähtäävät syyt (HE 85/2019, s. 3 ja HE 185/2013, s. 6). Tällaiset säännökset säätävät usein yksityiskohtaisesti verotuksessa tehtävästä enimmäispoistosta (ja kyseinen poisto ylittää elinkeinoverolain ”normaalin” enimmäispoiston) ja lisäksi ne usein myös sisältävät EVL 54 §:n mukaisen vaatimuksen. Kirjanpitolaissa taas laueasti mahdollistetaan ylimääräisten poistojen tekeminen verotusperusteisista syistä. Edellä esitettyjen seikkojen perusteella vaikutuksen voidaan ylimääräisten poistojen osalta katsoa olevan sama kuin normaalien poistojen eli Case IV.

Leasing-sopimukset

Kirjanpitolain 5:5b §:n mukaan, jos kirjanpitovelvollinen on tehnyt vuokrasopimuksen, jonka kohteena olevaan hyödykkeeseen perustuvat riskit ja edut siirtyvät olennaisilta

osin vuokralleottajalle sopimuskauden alkaessa, vuokralleantaja saa merkitä hyödykkeen tilinpäätökseensä siten kuin se olisi myyty ja vuokralleottaja siten kuin se olisi ostettu. Jos kirjanpitovelvollinen ottaa tämän merkintätavan käyttöönsä, sitä tulee soveltaa kaikkiin kyseisessä säännöksessä tarkoitettuihin sopimuksiin. Kirjanpitolaki siis mahdollistaa leasing-sopimusten osalta, että vuokralleantaja merkitsee hyödykkeen taseeseensa kuin se olisi myyty ja vuokralleottaja taas kuin se olisi ostettu.

Edellä esitetty kirjanpitolain säännös on tahdonvaltainen, eli kirjanpitovelvollinen voi itse valita noudattaako hän säännöksen mahdollistamaa menettelyä. Jos menettelyä noudatetaan, sitä tulee noudattaa yhdenmukaisesti kaikkien vastaavien vuokrasopimusten kirjanpitokäsittelyssä. Jos kirjanpitovelvollinen ei valitse noudattaa kyseistä menettelyä, vuokralleantaja aktivoi hyödykkeen taseeseensa ja kirjaa leasingmaksut tuloslaskemaansa tuotoiksi. Vuokralleottaja taas kirjaa leasingmaksut tuloslaskelmaansa kuluiksi. Tällöin hyödykkeestä tehtävät poistot ovat vuokralleantajan verotuksessa vähennyskelpoisia elinkeinoverolain ”normaalien” säännösten puitteissa ja leasingmaksut taas ovat vähennyskelpoisia kuluja vuokralleottajan verotuksessa.

Elinkeinoverolaki taas ei mahdollista vastaavaa menettelyä kuin mitä KPL 5:5b §. Korkein hallinto-oikeus (KHO 2016 T 4472) on katsonut, että vaikka kirjanpitolain säännöksen mukaan vuokrasopimuksen tehnyt kirjanpitovelvollinen voi merkitä tietyin ehdoin hyödykkeen tilinpäätökseensä siten kuin se olisi ostettu, kyseisiä kirjanpitolain periaatteita ei kuitenkaan voida soveltaa verotuksessa. Kirjanpitolaki siis mahdollistaa leasing-sopimusten käsittelyn niiden taloudellisen sisällön mukaisesti. Verotuksellisesti taas leasing-sopimusten käsittely tapahtuu muodollisemmin tällaisten sopimusten oikeudellisen muodon perusteella (Torkkel, 2017, s. 274-275). Edellä esitetyn perusteella vaikutuksen katsotaan olevan leasing-sopimusten osalta Case I.

Varaukset ja ehdolliset velat

Kirjanpitolain mukaiset varaukset voidaan jakaa pakollisiin ja vapaaehtoiisiin eli verotusperusteisiin varauksiin. Pakollisista varauksista säädetään KPL 5:14 §:ssä, jonka mukaan tuloslaskelmassa on vähennettävä velvoitteista vastaisuudessa aiheutuvat menot ja menetykset, jos:

1. ne kohdistuvat päättyneeseen tai aikaisempaan tilikauteen,
2. niiden toteutumista on tilinpäätöstä laadittaessa pidettävä varmana tai todennäköisenä,
3. niitä vastaava tulo ei ole varma eikä todennäköinen, sekä
4. ne perustuvat lakiin tai kirjanpitovelvollisen sitoumukseen sivullista kohtaan.

Jos edellä kuvatun menon tai menetyksen täsmällinen määrä ja toteutumisajankohta tiedetään, merkitään se taseessa luonteensa mukaiseen vieraan pääoman erään tai siirtovelkoihin. Muussa tapauksessa se merkitään pakolliseksi varaukseksi. Jos siis menon tai menetyksen täsmällistä määrää ja toteutumisajankohtaa ei tiedetä *mutta toteutuminen* on kuitenkin *todennäköistä* ja myös menon tai menetyksen *todennäköinen määrä tiedetään*, on tällainen meno tai menetys kirjattava kirjanpitoon pakolliseksi varaukseksi. Kirjanpitolain 5:15 §:ssä taas säädetään kirjanpidon verotusperusteisista varauksista. Kyseisen säännöksen mukaan tilinpäätöksessä saadaan tehdä investointi-, toiminta- ja muu sellainen verotusperusteinen varaus.

Elinkeinoverolaissa on säädetty tyhjentävästi siitä, mitkä varaukset ovat verotuksessa vähennyskelpoisia. Elinkeinoverolain 4 luvussa säädetäänkin verotuksessa vähennyskelpoisista varauksista. Luku sisältää säännökset muun muassa luottotappiovarauksesta (EVL 46 §), toimintavarauksesta (46 a §), takuuvarauksesta (47 §) ja hinnanlaskuvarauksesta (EVL 49 §). Lisäksi EVL 43 §:ssä säädetään vielä erikseen jälleenhankintavarauksesta.

Käytännössä EVL 4 luvun säännökset vähennyskelpoisista varauksista ovat jaksottamisääntöjä. Kyseisen luvun säännökset eivät siis sinällään laajenna menojen tai menetysten vähennyskelpoisuutta, vaan varauksena saadaan vähentää ainoastaan sellainen meno tai

menetykset, joka synnyttyään olisi normaalistikin vähennyskelpoinen. Kyseisen luvun säännökset kuitenkin mahdollistavat sen, että tulevaisuudessa todennäköisesti syntyvät vähennyskelpoiset menot ja menetykset voidaan yleisistä jaksotussäännöistä poiketen vähentää etukäteen. (Andersson & Penttilä, 2014, s. 637-638).

Verotuksessa hyväksyttävät vähennyskelpoiset varaukset on siis säännelty tyhjentävästi. Lisäksi EVL 54.1 § edellyttää, että varaus saadaan tehdä verotuksessa vain, mikäli vastaava kirjaus on tehty myös kirjanpidossa. Kirjanpitolaissa säädetään taas erikseen pakollisista ja verotusperusteisista varauksista. Kirjanpitolain mukaisten pakollisten varausten vähennyskelpoisuus verotuksessa riippuu elinkeinoverolain säännöksistä. Elinkeinooverolain ja kirjanpitolain erilaisista sääntelyistä johtuen käytännössä esiintyy tilanteita, joissa yritys ei voi verotuksessaan vähentää sellaisia eriä, jotka yrityksen on kuitenkin vähennettävä kirjanpidossaan.

Verrattaessa elinkeinoverolain sääntelyä pelkästään kirjanpitolain verotusperusteisia varauksia koskevaan sääntelyyn, voisi keskinäisen vaikutuksen katsoa olevan Case IV. Kirjanpitolain pakollisten varausten sääntely eroaa kuitenkin niin merkittävästi elinkeinoverolain sääntelystä, että katson vaikutuksen tässä tilanteessa olevan Case I.

Tutkimus- ja kehittämismenot

Kirjanpitolain 5:8 §:n mukaan tutkimusmenot kirjataan tilikauden kuluksi. Kehittämismenot taas saadaan aktivoita, jos niiden odotetaan tuottavan tuloa useampana tilikautena. Aktivoitujen kehittämismenot on poistettava suunnitelman mukaan vaikutusaikanaan. Jollei kirjanpitovelvollinen voi luotettavalla tavalla arvioida vaikutusaikaa, on kehittämismenot poistettava kymmenessä vuodessa. Kirjanpitolain sääntelyn perusteella rajanveto tutkimusmenojen ja kehittämismenojen välillä on siis oleellista, sillä kyseisiä menoja käsitellään kirjanpidossa eri tavoin. Kehittämismenot saadaan aktivoita kirjanpidossa, tutkimusmenoja taas ei.

Kirjanpitolain esitöissä (HE 89/2015, s. 88-89) tutkimusmenojen käsitettä selvennetään mainitsemalla, että tutkimukseen tyypillisesti kuuluvaksi toiminnaksi katsotaan muun muassa uuden tiedon hankkiminen, tiedon soveltamiskohteiden etsiminen, tuote- ja prosessivaihtoehtojen etsiminen ja uusien ja paranneltujen tuote- ja prosessivaihtoehtojen hahmotteleminen. Tällaisesta toiminnasta aiheutuvia menoja voitaisiin siis pitää kirjanpitolain mukaisina tutkimusmenoina. Kehittämistoiminnalla taas tarkoitetaan tutkimustulosten tai muun tietämyksen soveltamista uusien tai aikaisempia olennaisesti parempien raaka-aineiden, laitteiden, tuotteiden, prosessien, järjestelmien tai palvelujen suunnitteluun ennen kaupallisen tuotannon tai käytön aloittamista. Kehittämistoiminnaksi katsotaankin muun muassa ennen tuotannon aloittamista tai käyttöä tapahtuva prototyyppien ja mallien suunnittelu, rakentaminen ja testaus (HE 89/2015, s. 89). Tällaisesta toiminnasta aiheutuneita menoja voidaan siis pitää kirjanpitolain mukaisina kehittämismenoina.

Elinkeinoverolaissa tutkimus- ja kehittämismenoja ei taas eritellä yhtä tarkalla tasolla kuin kirjanpitolaisissa. EVL:n 8 §:n 6 kohdan mukaan verotuksessa vähennyskelpoisia menoja ovat *liikkeen toiminnan kehittämiseen tähtäävän tutkimustoiminnan menot*. Tällaiseksi ”liikkeen toiminnan kehittämiseen tähtääväksi” vähennyskelpoiseksi tutkimustoiminnaksi katsotaan muun muassa tuotannon ja markkinoinnin kehittämiseen tähtäävä selvittely-, suunnittelu- yms. työ sekä koneiden, tuotteiden ja muiden sellaisten hyödykkeiden kehittämiseksi suoritettu suunnittelutyö (Andersson & Penttilä, 2014, s. 304). Elinkeinoverolain mukainen tutkimus- ja kehitystoiminnan määritelmä ei siis ole aivan yhtä tarkkarajainen näiden kahden eri toiminnan osalta, kuin mitä kirjanpidon vastaava määrittely. Elinkeinoverolain mukaan tutkimustoiminnan voidaankin katsoa käsittävä sekä yleisen tutkimustoiminnan että tietyn tuotteen ja menetelmien kehittämisen (näin mainittu myös ratkaisussa KHO 2014:120).

Tutkimus- ja kehittämismenoista säädetään elinkeinoverolain 8 §:n lisäksi myös samaisen lain 25 §:ssä. EVL 25 §:n mukaan liiketoiminnan kehittämiseen tähtäävän tutkimus-

toiminnan menot, lukuun ottamatta pysyvään käyttöön tarkoitettun rakennuksen tai rakennelman osan hankintamenoja, ovat sen verovuoden kuluja jonka aikana niiden suorittamisvelvollisuus on syntynyt, kuitenkin niin, että verovelvollisen vaatiessa nämä menot voidaan vähentää kahden tai useamman verovuoden aikana poistoina. Pääsääntöisesti tutkimus- ja kehittämismenot siis vähennetään verotuksessa vuosikuluina sinä verovuonna, jona ne ovat syntyneet. Verovelvollisen vaatimuksesta kyseiset menot voidaan kuitenkin vähentää kahden tai useamman verovuoden aikana poistoina. Kyse on siis tahdonvaltaisesta säännöksestä, eli verovelvollinen voi itse päättää vähentääkö menot vuosikuluina vai poistoina. Jos verovelvollinen päättää vähentää kyseiset menot poistoina, soveltuu tilanteeseen EVL 54.2 §, jonka mukaan poistoina ei kuitenkaan saa verotuksessa vähentää suurempaa määrää kuin mitä verovelvollinen on vähentänyt kirjanpidossaan.

Yhteenvetona voidaan todeta, että kirjanpitolaissa tehdään tarkempi rajanveto tutkimus- ja kehittämismenojen välille ja näitä menoja koskee myös erilaiset sääntelyt; Tutkimusmenot on vähennettävä kirjanpidossa vuosikuluina, kehittämismenot taas saadaan aktivoida. Elinkeinoverolaki taas ei tee merkittävää eroa näiden kahden käsitteen välille ja joka tapauksessa verotuksessa molempia menoja käsitellään samalla tavalla; Pääsääntöisesti tutkimus- ja kehittämismenot vähennetään vuosikuluina, mutta verovelvollisen vaatimuksesta kyseiset menot voidaan vähentää myös poistoina (edellyttäen, että samat poistot on tehty myös kirjanpidossa). Koska kirjanpitolainsäädännön voidaan katsoa olevan yksityiskohtaisempaa eikä se jätä soveltajalle yhtä paljon valinnan varaa kuin verolainsäädäntö, vaikutuksen katsotaan tutkimus- ja kehittämismenojen osalta olevan Case III.

Varaston arvostus

a) Varaston käyttöjärjestys ja b) Muut alueet (varaston arvostaminen). Elinkeinoverolain 14.2 §:n mukaan, verovelvollisella verovuoden päättyessä olevan vaihto-omaisuuden hankintamenon suuruus määritetään, ellei verovelvollinen muuta näytä, olettaen, että

samanlaiset hyödykkeet on luovutettu tai kulutettu siinä järjestyksessä, missä ne on hankittu. Verotuksessa vaihto-omaisuuden hankintameno siis määritetään siihen kuuluvien hyödykkeiden todellisten hankintamenojen perusteella, jos verovelvollinen esittää näistä menoista riittävän näytön. Muuten vaihto-omaisuuden hankintameno määritetään FIFO-periaatteen (First In First Out) mukaisesti. Muut arvostusvaihtoehdot eivät ole elinkeinoverolain mukaan mahdollisia (Andersson & Penttilä, 2014 s. 392).

Kirjanpitolain 4:5.4 §:n mukaan, jollei kirjanpitovelvollinen muuta näytä, vaihto-omaisuuteen kuuluvien saman lajisten hyödykkeiden hankintameno määritetään olettaen, että hyödykkeet on luovutettu siinä järjestyksessä kuin ne on hankittu, tai että luovutusjärjestys on ollut hankintajärjestykselle päinvastainen. Tällaisten hyödykkeiden hankintamenoksi saadaan merkitä myös toteutuneiden hankintamenojen keskiarvo, joka on painotettu vastaavilla hankintamäärillä, tai muulla yleisesti käytössä olevalla hyvän kirjanpitolain mukaisella menettelytavalla laskettu arvo. Kirjanpitolaki sallii siis useampia eri käyttöjärjestyksiä varaston hankintamenoa määritettäessä. Elinkeinovalaki taas hyväksyy käyttöjärjestyksesi vain FIFO:n. Arvostamisen osalta elinkeinoverolaki sallii vaihtoehtona FIFO:lle vain hyödykkeiden todellisten hankintamenojen käytön. Edellä esitetyn perusteella vaikutuksen voidaan katsoa olevan sekä varaston käyttöjärjestyksen että arvostamisen osalta Case I.

Pitkäaikaishankkeet

Kirjanpitolain 5:4 §:n mukaan pitkän valmistusajan vaativasta suoritteesta syntyvä tulo saadaan kirjata tuotoksi valmiusasteen perusteella. Suoritteesta kertyvän erilliskatteen tulee tällöin olla luotettavalla tavalla ennakoitavissa. Lisäksi kirjanpitovelvollisen tulee noudattaa samaa perustetta kaikkien vastaavien tulojen kirjaamisessa tuotoksi. Pitkällä valmistusajalla tarkoitetaan projekteja, joissa projektin kesto-aika on vähintään vuosi (HE 111/1992, s. 22).

Elinkeinoverolain 19.2 §:n mukaan, jos verovelvollinen on tilinpäätöksessään merkinnyt pitkän valmistusajan vaativasta suoritteesta syntyvän tulon tuotoksi KPL 5:4 §:n tai 7a:1 §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten tilinpäätösstandardien mukaisesti valmiusasteen perusteella, tällainen tulo luetaan verovuoden tuotoksi. Vastaavasti EVL 28.2 §:n mukaan, jos pitkän valmistusajan vaativasta suoritteesta saatu tulo on luettu EVL 19.2 §:ssä tarkoitetulla tavalla verovuoden tuotoksi, vastaava osa hyödykkeen hankintamenosta vähennetään verovuoden kuluna.

Kirjanpitolain osatuloutusta koskeva sääntely on siis tahdonvaltaista. Jos kirjanpitovelvollinen kuitenkin hyödyntää osatuloutusta kirjanpidossa, tulee osatuloutusta noudattaa myös verotuksessa. Pitkäaikaishankkeiden osatuloutusta koskevan sääntelyn voidaankin katsoa olevan elinkeinoverolain ja kirjanpitolain osalta yhdenmukaista, joten vaikutuksen katsotaan olevan Case II.

Korkokulut

a) Korkokulujen aktivointi. Kirjanpitolain 4:5 §:ssä säädetään hyödykkeen hankintamenoista ja sen määritelmästä. Kyseisen säännöksen 3 momentin mukaan, hyödykkeen hankintamenoon saadaan lukea myös hyödykkeen tuotantoon kohdistettavissa olevan lainan korkomenot tuotantojaksolta. Elinkeinoverolaissa hankintamenoista säädetään EVL 14 §:ssä. Kyseisen säännöksen mukaan, hyödykkeen hankintamenoon luetaan kirjanpitolain 4:5 §:n tai 7a:1 §:ssä tarkoitettujen kansainvälisten tilinpäätösstandardien nojalla hyödykkeen hankintamenoon kirjanpidossa luetut välilliset menot ja korkomenot. Korkomenojen aktivoinnin osalta kirjanpidon ja verotuksen sääntelyt ovat siis yhdenmukaiset eli vaikutuksen voidaan katsoa olevan Case II.

b) Muut alueet. Jos korkomenoja ei ole aktivoitu hyödykkeen hankintamenoon, ne vähennetään kuluina kirjanpidossa. Verotuksessa korkokulujen vähennysoikeudesta säädetään EVL 18.1 §:n 2 kohdassa, jonka mukaan verotuksessa vähennyskelpoisia ovat elin-

keinotoiminnasta johtuneen velan korot. Elinkeinotoimintaan liittyvät korot ovat siis pääsääntöisesti verotuksessa vähennyskelpoisia. Tästä pääsäännöstä on kuitenkin säädetty rajoituksia EVL 18a ja 18b §:ssä. Kyseisten säännösten vähennysrajoitukset koskevat etuyhteisyriyksille suoritettujen korkojen vähentämistä. Lisäksi EVL 18.2 §:ssä rajoitetaan sellaisten lainojen korkojen vähennysoikeutta, jotka johtuvat ylisuurista yksityisotoista. Elinkeinoverolain korkoja koskevien vähennysrajoitusten vuoksi, vaikutuksen katsotaan olevan Case I.

Rahoitusomaisuus

Elinkeinoverolain 17 §:n 1 ja 2 kohdan mukaan, verotuksessa vähennyskelpoisia menetyksiä ovat rahoitusomaisuuteen kohdistuvasta kavalluksesta, varkaudesta tai muusta rikoksesta johtuneet menetykset (1 kohta) ja myyntisaamisten arvonalenemiset, muun rahoitusomaisuuden lopullisiksi todetut arvonalenemiset sekä muuhun omaisuuteen kuuluvien saamisten lopullisiksi todetut arvonalenemiset (2 kohta). Verotuksessa arvonalenemisen vähennyskelpoisuuden edellytyksenä on siis arvonalenemisen lopullisuus. Arvonalenemisen voidaan verotuksessa katsoa olevan lopullista esimerkiksi silloin, kun velallinen on saanut konkurssituomion tai jos pesänhoitaja jo konkurssimenettelyn aikana ennakolta vahvistaa, ettei tietyille saataville kerry pesästä jako-osuutta (Verohallinnon ohje Saamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus elinkeinotulon verotuksessa, Dnro VH/5688/00.01.00/2019).

Kirjanpitolain 5:2.1 §:n 2 kohdan mukaan taas, taseeseen merkitään rahoitusomaisuuteen kuuluvat arvopaperit ja muut sellaiset rahoitusvarat hankintamenon suuruusina tai, jos niiden todennäköinen käypä markkinahinta tilinpäätöspäivänä on sitä alempi, tämän määräisinä. Kirjanpitolain mukainen arvostaminen ei siis edellytä lopullista arvonalenemista, vaan myös jo pelkästään todennäköinenkin arvonaleneminen tulisi vähentää kirjanpidossa. Lisäksi KPL 5:2a §:n mukaan rahoitusvälineet voidaan vaihtoehtoisesti arvostaa myös käypään arvoonsa. Edellä esitetyistä kirjanpitolain ja elinkeinoverolain sääntelyjen eroista johtuen, vaikutuksen katsotaan rahoitusomaisuuden osalta olevan Case I.

Valuuttakurssien muutokset

Kirjanpitolain 5:3 §:n mukaan ulkomaanrahan määräiset saamiset samoin kuin ulkomaanrahan määräiset velat ja muut sitoumukset muutetaan Suomen rahaksi tilinpäätöspäivän kurssiin. Jos ulkomaanrahan määräiset saamiset tai muut velat taikka muut sitoumukset on sopimuksella tai muutoin sidottu tiettyyn kurssiin, ne saadaan muuttaa Suomen rahaksi sitä noudattaen. Tämän säännöksen lisäksi kirjanpitolaki ei kuitenkaan sisällä tarkempia säännöksiä ulkomaanrahan määräisten liiketapahtumien merkitsemisestä kirjanpitoon.

KILA on kuitenkin antanut yleisohjeen ulkomaanrahan määräisten saamisten sekä velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräiseksi (2005). Yleisohjeen mukaan tilikauden aikana ulkomaanrahan määräisten myyntisaamisten maksusuoritusten yhteydessä realisoituneet kurssierot kirjataan viimeistään tilinpäätöstä laadittaessa pääsääntöisesti myyntituottojen oikaisueriksi. Vastaavasti ostovelkojen maksusuoritusten yhteydessä realisoituneet kurssierot kirjataan viimeistään tilinpäätöksessä joko kuluina vähennettävien tai aktivoitavien menojen oikaisueriksi. Valuuttamääräisiin rahoitustapahtumiin liittyvät, rahasuorituksina realisoituneet kurssierot taas kirjataan ohjeistuksen mukaan tilinpäätöksessä rahoituksen tuotoiksi tai kuluiksi.

Elinkeinoverolain 4 §:n 12 kohdan mukaan elinkeinotoiminnasta johtuneesta saamisesta tai velasta aiheutuneet kurssivoitot ovat verovelvollisen veronalaista tuloa. Vastaavasti EVL 18 §:n 3 kohdan mukaan elinkeinotoiminnasta johtuneesta velasta tai saamisesta aiheutuneet kurssitappiot ovat vähennyskelpoisia. EVL 26 §:n mukaan taas, elinkeinotoiminnasta johtuneiden velkojen ja saamisten tuloslaskelmaan tuotoksi merkityt kurssivoitot ovat sen verovuoden tuottoa ja kurssitappiot sen verovuoden kuluja, jonka aikana ulkomaanrahan kurssi on muuttunut. EVL 54 §:n mukaan taas kurssitappioita ei saada verotuksessa vähentää suurempaa määrää kuin mitä verovelvollinen on kirjanpidossaan vähentänyt.

Edellä esitettyjä kirjanpitolain ja elinkeinoverolain säännöksiä voidaan pitää yhtenäisinä, joten vaikutuksen katsotaan olevan Case II.

Liikearvo (vastikkeelliseen hankintaan perustuva)

Kirjanpitolain 5:9 §:n mukaan liikearvon hankintameno saadaan aktivoida. Aktivoitu liikearvo on poistettava suunnitelman mukaan vaikutusaikanaan. Jollei kirjanpitovelvollinen voi luotettavalla tavalla arvioida vaikutusaikaa, on liikearvo poistettava enintään 10 vuodessa. Kirjanpidossa liikearvo on siis poistettava enintään 10 vuodessa ellei kirjanpitovelvollinen pysty luotettavalla tavalla arvioimaan tätä pidempää vaikutusaikaa. Jos vaikutusajan voidaan arvioida luotettavasti olevan pidempi kuin 10 vuotta, poistoaikakin voi olla yli 10 vuotta.

Verotuksessa liikearvon hankintamenon poistamiseen soveltuu elinkeinoverolain 24 §. Säännöksen mukaan, kolmen tai useamman verovuoden ajan tuloa kerryttävä tai sitä säilyttävä meno vähennetään yhtä suurina vuotuisina poistoina todennäköisenä vaikutusaikanaan, tai jos menon todennäköinen vaikutusaika on 10 vuotta pitempi, 10 verovuotena. Verotuksessa liikearvo saadaan siis poistaa enintään 10 vuodessa vaikka liikearvon vaikutusaika olisikin todellisuudessa tätä pidempi. Edellä esitetyn perusteella verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen katsotaan olevan Case IV.

Julkiset avustukset ja tuet

Verotuksessa julkiset avustukset ja tuet ovat verotettavaa tuloa elinkeinoverolain 4 §:n mukaisesti. Lähtökohtaisesti julkiset avustukset ja tuet katsotaan saajan verotuksessa verotettavaksi tuloksi. EVL 8.1 §:n 2 kohdan mukaan, jos verovelvollinen on saanut käyttöomaisuuden hankkimiseen avustusta julkiselta yhdyskunnalta tai jos joku muu on elinkeinotoiminnassaan osallistunut hankintamenon suorittamiseen, vähennyskelpoiseen hankintamenuon ei lueta avustusta tai toisen osuutta vastaavaa osaa hankintamenuosta.

Tällaisen käyttöomaisuuden verotuksessa vähennyskelpoiseen hankintamenuun ei siis lueta avustusta/tukea vastaavaa määrää. Se, huomioidaanko julkinen avustus verotuksessa EVL 4 vai 8.1 §:n 2 kohdan mukaan, johtaa joka tapauksessa samaan lopputulokseen, sillä lopullisen verotettavan tulon kannalta ei ole merkitystä luetaanko kyseinen avustus verotettavaksi tuloksi vai vähennetäänkö kyseinen avustus verotuksessa vähennyskelpoisista menoista (käyttöomaisuuden hankintamenusta) ennen kyseisten menojen vähentämistä tuloista (Andersson & Penttilä, 2014, s. 97).

Kirjanpitolaissa taas ei ole varsinaisia säännöksiä julkisten avustusten ja tukien kirjaamisesta. Julkisten avustusten kirjaamista on kuitenkin käsitelty muun muassa KILAn ratkaisussa 1225/1994. Ratkaisun mukaan julkisen avustuksen kirjanpidolliseen käsittelyyn vaikuttaa ensinnäkin se, mitä tarkoitusta varten avustus saadaan. Jos avustus saadaan yleisesti kirjanpitovelvollisen toiminnan tukemiseksi, avustus tulee kirjata kirjanpitovelvollisen tuottoihin (yleensä liiketoiminnan muihin tuottoihin). Jos taas avustus on saatu jonkin tietyn menon, esimerkiksi tietyn hyödykkeen hankinnan, kattamista varten, avustuksen määrä kirjataan kyseisen hyödykkeen hankintamenuon vähennykseksi. Tällöin saadun avustuksen/tuen määrä huomioidaan kyseisen hyödykkeen aktivoitavan hankintamenuon määrässä. Vaikka kirjanpilolaki ei itsessään sisällä nimenomaista mainintaa julkisista avustuksista, katsotaan KILAn lausunnolla olevan kuitenkin sen verran painoarvoa, että julkisten avustusten käsittelyn verotuksessa ja kirjanpidossa voidaan katsoa olevan yhdenmukaista. Näin ollen vaikutuksen katsotaan olevan Case II.

Eläkkeet

Elinkeinoverolain 8.1 §:n 4 kohdan mukaan, verotuksessa vähennyskelpoisia ovat elinkeinotoiminnassa työskennelleiden henkilöiden ja heidän omaistensa eläkkeet ja eläkevakuutusmaksut. Suomessa työntekijöiden eläkemaksut suoritetaan pääsääntöisesti vakuutusyhtiöille maksettavien pakollisten lakisääteisten tai vapaaehtoisten vakuutusmaksujen kautta. Yrityksen suoraan työntekijälle suorittama eläke on nykyisin harvinainen

(Andersson & Penttilä, 2014, s. 288). Pakolliset eläkevakuutusmaksut ovat kokonaisuudessaan verotuksessa vähennyskelpoisia. Vapaaehtoistenkin eläkevakuutusmaksut ovat lähtökohtaisesti vähennyskelpoisia, mutta niiden vähentämiseen on säädetty rajoituksia (TVL 54d §).

Kirjanpidossa pakolliset ja vapaaehtoiset eläkevakuutusmaksut kirjataan suoriteperusteisesti kuluksi. Esimerkiksi KPA 1:1 §:n mukaisessa kululajikohtaisessa tuloslaskelmassa henkilösivukuluissa esitetään erikseen erä ”Eläkekulut”. Jos taas kirjanpitovelvollinen maksaa itse työntekijöiden varsinaiset eläkkeet, kirjanpitovelvollisen tulisi muodostaa taseeseensa KPL 5:14 §:n mukainen varaus tulevien eläkkeiden maksamista varten. Elinkeinoverolain 48 ja 48a §:ssä taas säädetään vakuutus- ja eläkelaitosvarauksista. Työnantajan perustamalleen itsenäiselle eläkelaitokselle tai eläkesäätiölle suorittamien maksujen vähennyskelpoisuus on rajoitettu määrään, joka vakuutusteknillisten perusteiden mukaan tarvitaan säätiön tai laitoksen eläke- tai muista sellaisista sitoumuksista johtuvan vastuun peittämiseen (Andersson & Penttilä, 2014, s. 293). Koska verotuksessa eläkekulujen vähentämiseen ja jaksottamiseen on säädetty rajoituksia, katsotaan vaikutuksen olevan Case I.

Laatimisperiaatteiden muutokset ja aiempien tilikausien virheiden korjaaminen

Kirjanpitolaissa ei ole erillisiä säännöksiä siitä, miten tilinpäätösperiaatteiden muutoksia tai aiempien tilikausien virheiden korjaamista tulisi käsitellä tilinpäätöksessä. KILAn ratkaisussa 1750/2005 on kuitenkin linjattu, että tilinpäätösperiaatteiden muutokset ja aikaisempia tilikausia koskevien virheiden oikaisut tulee tehdä yksinomaan omaa pääomaa (Edellisten tilikausien voitto/tappio) oikaisemalla. Oikaisuja ei siten saa tehdä tulosvaikutteisesti vaan takautuvasti. Oikaisukirjauksissa tulee lisäksi huomioida mahdolliset verotukselliset vaikutukset. Näin ollen omaa pääomaa veloitetaan tai hyvitetään itse korjauskirjauksen lisäksi myös korjauskirjaukseen liittyvän verovaikutuksen määrällä.

Myöskään elinkeinoverolaissa ei ole erityisiä säännöksiä aiempien verovuosien virheiden korjaamisesta. Elinkeinoverolain 3 §:n mukaan, verotusta toimitettaessa veronalaiset tulot ja vähennyskelpoiset menot jaksetaan asianomaisten verovuosien tuotoiksi ja kuiluiksi. Koska tästä pääsäännöstä ei ole säädetty nimenomaisia poikkeuksia, tulee aiempien verovuosien virheet korjata hakemalla muutosta kyseisen verovuoden verotukseen. Näin ollen, koska niin verotuksessa kuin kirjanpidossakaan aiempien vuosien virheitä ei saa korjata tulosvaikutteisesti vaan korjaus tulee kohdistaa aiempaan vuosiin (kirjanpidossa taseen omaa pääomaa oikaisemalla, verotuksessa hakemalla muutosta aiempaan verovuoteen) voidaan vaikutuksen arvioida olevan Case II.

Konsernin määritelmä

Kirjanpitolain 1:6 §:n mukaan, jos kirjanpitovelvollisella on KPL 1:5 §:n mukainen määräysvalta kohdeyrityksessä, on edellinen emoyritys ja jälkimmäinen tytäryritys. Emoyritys tytäryrityksineen muodostaa konsernin. Emoyritystä ja sen tytäryrityksiä kutsutaan kirjanpitolaissa konserniyrityksiksi. Kyseisen säännöksen edellyttämä määräysvalta määritellään KPL 1:5 §:ssä. Kyseisen säännöksen mukaan, kirjanpitovelvollisella katsotaan olevan määräysvalta toisessa kirjanpitovelvollisessa tai siihen verrattavassa ulkomaisessa yrityksessä, jos:

1. kirjanpitovelvollisella on enemmän kuin puolet kohdeyrityksen kaikkien osakkeiden tai osuuksien tuottamasta äänimäärästä ja tämä äänten enemmistä perustuu omistukseen, jäsenyyteen, yhtiöjärjestykseen, yhtiösopimukseen tai niihin verrattaviin sääntöihin taikka muuhun sopimukseen,
2. kirjanpitovelvollisella on oikeus nimittää tai erottaa enemmistä jäsenistä kohdeyrityksen hallituksessa tai siihen verrattavassa toimielimessä taikka toimieliimessä, jolla on tämä oikeus, ja oikeus perustuu samoihin seikkoihin kuin 1 kohdassa tarkoitettu äänitenemmistä, tai
3. kirjanpitovelvollinen muuten tosiasiallisesti käyttää määräysvaltaa kohdeyrityksessä.

Verolainsäädäntö taas sisältää useampia toisistaan poikkeavia konsernin määritelmiä. Verolainsäädännössä konsernin käsite on ennestään ollut vain konserniavustuslaissa (Kukkonen & Walden, 2020, s. 51). Konserniavustuslain 3 §:n mukaan konsernisuhteen katsotaan muodostuvan, kun kotimainen osakeyhtiö tai osuuskunta (emoyhteisö) omistaa joko suorasti tai epäsuorasti vähintään yhdeksän kymmenesosaa toisen kotimaisen osakeyhtiön tai osuuskunnan (tytäryhteisö) osakepääomasta tai osuuksista.

Elinkeinoverolakiin lisättiin oma konsernin määritelmä vuonna 2004, kun lakiin lisättiin 6b §. Kyseisen säännöksen 7 momentin mukaan, konserniyhtiöllä tarkoitetaan osakeyhtiölain (OYL, 624/2006) 8 luvun 12 §:ssä tarkoitettuun konserniin kuuluvia yhtiöitä tai sellaisia yhtiöitä, joissa kaikissa yhdellä tai useammalla luonnollisella henkilöllä, oikeushenkilöllä tai näillä yhdessä on osakeyhtiölain 8:12 §:ssä tarkoitettua määräysvaltaa vastaava määräysvalta. OYL 8:12 §:n konserniyhtiön määritelmä vastaa kirjanpitolain mukaista konserniyhtiön määritelmää (HE 109/2005, s. 98). EVL 6b.7 §:n konserniyhtiön määritelmällä tarkoitetaan siis sekä OYL 8:12 §:n mukaiseen konserniin kuuluvia yhtiöitä että sellaisia yhtiöitä, joissa yhdellä tai useammalla luonnollisella henkilöllä tai oikeushenkilöllä tai näillä yhdessä on sellainen määritelmä kuin OYL 8:12 §:ssä tarkoitetaan (Andersson & Penttilä, 2014, s. 238). Elinkeinoverolain mukainen konsernin määritelmä näin laajempi kuin konserniavustuslain, osakeyhtiölain tai kirjanpitolain määritelmät. Eroavaisuuksien johdosta vaikutuksen katsotaan olevan Case I.

Sakot, yleishyödylliseen tarkoitukseen tehdyt lahjoitukset ja edustuskulut

EVL 16 §:n 5 kohdan mukaan sakot, seuraamusmaksut tai muutkaan sanktioluonteiset seuraamusmaksut eivät ole vähennyskelpoisia verotuksessa. EVL 8 §:n 8 kohdan mukaan 50 % edustusmenoista on hyväksytään verotuksessa vähennyskelpoisiksi. Yleishyödylliseen tarkoitukseen tehtyjen lahjoitusten vähennyskelpoisuudesta taas säädetään elinkeinoverolain sijaan tuloverolaissa. TVL 57 §:ssä säädetään lahjoitusvähennyksestä ja sen mukaan yhteisö saa vähentää tulostaan:

1. vähintään 850 euron ja enintään 250 000 euron suuruisen rahalahjoituksen, joka on tehty tiedettä, taidetta tai suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä edistävään tarkoitukseen Euroopan talousalueeseen kuuluvalle valtiolle tai Euroopan talousalueella olevalle julkista rahoitusta saavalle yliopistolle tai korkeakoululle taikka näiden yhteydessä olevalle yliopistorahastolle,
2. vähintään 850 euron ja enintään 50 000 euron suuruisen rahalahjoituksen, joka on tehty tiedettä, taidetta tai suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä edistävään tarkoitukseen sellaiselle Verohallinnon nimeämälle Euroopan talousalueella olevalle yhdistykselle, säätiölle tai jonkin edellä mainitun yhteydessä olevalle rahastolle, jonka varsinaisena tarkoituksena on tieteen tai taiteen tukeminen taikka suomalaisen kulttuuriperinteen säilyttäminen.

Vaikka kyseistä lahjoitusvähennystä koskevat säännökset sisältyvätkin tuloverolakiin, otetaan kyseisen lahjoitusvähennyksen edellytykset täyttävä lahjoitus huomioon vähennyskelpoisena menona elinkeinotoiminnan verotettavaa tuloa laskettaessa.

Kirjanpitovelvollinen vähentää kirjanpidossaan edellä kuvatut menot yrityksensä nettotulosta laskettaessa. Koska kyseisten menojen verotuksessa vähentämistä on kuitenkin rajoitettu merkittävästi edellä esitetyillä säännöksillä, katsotaan suhteen olevan Case I.

8 Tutkimustulokset

8.1 Verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde Suomessa

Vero- ja kirjanpitolainsäädännön vertailun perusteella saadut tulokset on esitetty alla taulukossa 3. Lisäksi tulosten jakautuminen eri vaikutusten kesken on esitetty vielä erikseen taulukossa 4.

Taulukko 3. Verotuksen ja kirjanpidon välinen vaikutus analysoitujen osa-alueiden osalta

Analysoitava osa-alue	Vaikutus
1. Aineellisen käyttöomaisuuden arvostaminen	II
2. Aineellisen käyttöomaisuuden arvonalennukset	I
3. Poistot	
c) Säännönmukaiset poistot	IV
d) Ylimääräiset poistot	IV
4. Leasing-sopimukset	I
5. Varaukset ja ehdolliset velat	I
6. Tutkimus- ja kehittämismenot	III
7. Varaston arvostus	
c) Varaston käyttöjärjestys	I
d) Muut alueet	I
8. Pitkäaikaishankkeet	II
9. Korkokulut	
c) Aktivointi	II
d) Muut alueet	I
10. Rahoitusomaisuus	I
11. Valuuttakurssien muutokset	II
12. Liikearvo (vastikkeelliseen hankintaan perustuva)	IV
13. Julkiset avustukset ja tuet	II
14. Eläkkeet	I
15. Laatimisperiaatteiden muutokset ja aiempien tilikausien virheiden korjaaminen	II
16. Konsernin määritelmä	I

17. Sakot, yleishyödylliseen tarkoitukseen tehdyt lahjoitukset ja edustus-
kulut

Taulukko 4. Vaikutusten jakautuminen

Case I	10 kpl
Case II	6kpl
Case III	1 kpl
Case III+	0 kpl
Case IV	3 kpl
Case V	0 kpl

Tulosten perusteella eniten esiintyi Case I-tapauksia eli suurimmassa osassa analysoituja osa-alueita verotusta ja kirjanpitoa koskivat omat itsenäiset säännöksensä, jotka myös poikkesivat sisällöltään toisistaan. Tällaisiksi osa-alueiksi katsottiin muun muassa leasing-sopimukset sekä varaukset ja ehdolliset velat. Toiseksi eniten esiintyi Case II-tapauksia eli tilanteita, joissa kirjanpitoa ja verotusta koskivat itsenäiset mutta saman sisältöiset säännökset. Case II-tapauksen mukaisiksi osa-alueiksi katsottiin muun muassa aineellisen käyttöomaisuuden arvostaminen ja pitkäaikaishankkeiden käsittely.

Case I- ja Case II-tapaukset muodostivat huomattavan enemmistön analysoitavien osa-alueiden joukossa. Case III-tapauksiksi tunnistettiin vain yksi osa-alue, joka koski tutkimus- ja kehittämismenoja. Tutkimus- ja kehittämismenojen katsottiin olevan ainoa osa-alue, jossa kirjanpitolainsäädännön katsottiin olevan yksityiskohtaisempaa kuin verolainsäädännön, jonka vuoksi kirjanpitolainsäädännön vaikutuksen katsottiin olevan dominoivampi. Case IV-tapauksen mukaisia osa-alueita taas nähtiin olevan kolme kappaletta. Näitä osa-alueita olivat poistot (sekä säännönmukaiset että ylimääräiset) ja liikearvo. Näiden osa-alueiden osalta verolainsäädännön katsottiin olevan yksityiskohtaisempaa kuin kirjanpitolainsäädännön, jonka vuoksi verolainsäädännön katsottiin olevan dominoivampaa. Case III+ ja Case V mukaisia osa-alueita ei taas tunnistettu yhtään.

Jaottelussa mannereurooppalaiseen ja anglosaksiseen kirjanpitojärjestelmään, Suomen on perinteisesti katsottu olevan lähempänä mannereurooppalaisen koulukunnan maita. Suomelle onkin ollut tyypillistä, että verotuksella on ollut vahva suhde kirjanpitoon. Ottaen huomioon tämän Suomen kansallisen kirjanpito- ja verolainsäädännön historian, Case IV-tapauksia löytyi yllättävän vähän. Toisaalta Case II -tapauksia oli huomattavasti, mikä taas voi osaltaan selittää Case IV-tapausten vähyyden; Sekä kirjanpito- että verolainsäädäntöä säädettäessä on tietyiltä osin huomioitu sekä kirjanpito- että verolainsäädännön yhtenäisyys.

Analysoitujen osa-alueiden osalta suurimmat yhtäläisyydet sääntelyissä koskivat aineellisen käyttöomaisuuden arvostamista hankintamenon määrittelyn osalta ja korkokulujen aktivointia. Kummankin osa-alueen osalta verolainsäädännössä on nimenomaisesti viitattu kirjanpitolainsäädäntöön ja näin varmistettu tulokinnan yhtenäisyys. Kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön yhtenäisyyttä on siis joissakin tapauksissa pidetty tarpeellisena ja lakimuutoksia on jopa perustelut kirjanpito- ja verolainsäädännön yhdenmukaisuuden säilyttämisellä. Esimerkiksi vuoden 2020 alusta voimaan tulleella lakimuutoksella elinkeinoverolain 14 §:n hankintamenon määritelmää tarkennettiin paremmin vastaamaan kirjanpitolain vastaavaa määritelmää. Lakimuutosta nimenomaisesti perusteltiin sillä, että elinkeinoverolain ja kirjanpitolain välille ei jäisi tarpeetonta eroa (HE 257/2018, s. 37).

Yhtenäisyyksistä huolimatta Case I-tapauksia esiintyi kuitenkin eniten. Suurimmat erot analysoitujen osa-alueiden sääntelyissä koskivat varauksia. Kirjanpitolainsäädännön mukaan kirjanpitovelvollinen on tietyissä tilanteissa velvoitettu tekemään tietyt varaukset kirjanpidossaan (ns. pakolliset varaukset). Verotuksessa taas hyväksyttävät vähennyskelpoiset varaukset on säännelty tyhjentävästi. Joissakin tilanteissa kirjanpitovelvollinen voi olla velvollinen tekemään kirjanpidossaan tietyn varauksen, jota ei kuitenkaan saa tehdä verotuksessa. Etenkin kirjanpidon pakollisten varausten osalta kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön sääntelyt ovat siis vastakkaiset. Monissa muissa Case 1 -tapauksissa kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön sääntelyt kyllä eroavat toisistaan,

mutta jompikumpi sääntely on usein tahdonvaltaista. Esimerkiksi leasing-sopimusten osalta kirjanpitolainsäädäntö mahdollistaa, että vuokralleantaja kirjaa leasing-sopimuksen kohteena olevan hyödykkeen kirjanpidossaan kuin kyseinen hyödyke olisi myyty ja vuokralleottaja taas kuin se olisi ostettu. Verolainsäädäntö taas ei salli tällaista menettelyä ja tämä on jopa vahvistettu KHO:n päätöksessä KHO 2016 T 4472. Leasing-sopimusten osalta kirjanpitolainsäädännön sääntely on kuitenkin tahdonvaltaista, eli kirjanpito-velvollinen voi valita käyttääkö hän kirjanpitolainsäädännön mahdollistamaa tapaa vai käsittelee hän leasing-sopimuksensa samalla tavalla kirjanpidossaan kuin verotuksessaan.

Suurimpia eroavaisuuksia koskevat huomiot ovat osittain yhdenmukaisia Kagerin ja muiden (2011) tutkimuksen tulosten kanssa. Kager ja muut tutkivat millä kirjanpidon osalualueilla esiintyivät suurimmat eroavaisuudet, kun verrattiin IFRS-sääntelyn ja verolainsäädännön mukaisia tilinpäätösarvoja Saksassa ja Itävallassa. Tutkimuksen tulosten mukaan Saksan osalta suurimmat eroavaisuudet koskivat aineettoman omaisuuden arvostamista ja varauksia. Itävallan osalta taas suurimmat erot esiintyivät aineellisen omaisuuden arvostamisessa ja varauksissa. Kagerin ja muiden tutkimus ei kuitenkaan ole täysin verrannollinen tähän tutkielmaan, sillä Kagerin ja muiden tutkimus oli toteutettu vertailemalla IFRS-sääntelyn pohjalta toteutettuja tilinpäätöksiä.

Vaikka tämä tutkielma on toteutettu vertailemalla Suomen kansallista kirjanpitolainsäädäntöä ja verolainsäädäntöä, ei IFRS-sääntelyn vaikutusta voida silti täysin sivuuttaa. IFRS-sääntelyn mukaisten menettelyiden yleistymisen ja vuoden 2016 kirjanpitolainsäädännön uudistuksen voidaan olettaa olevan ainakin osa syy siihen, miksi Case 1-tapaukset muodostivat huomattavan enemmistön tämän tutkielman tuloksissa. Vuoden 2016 kirjanpitolain uudistuksen myötä nimenomaisesti mahdollistettiin aiempaa laajempi mahdollisuus noudattaa IFRS-standardien mukaisia menettelyjä. Aiemmin esitellyssä Geen ja muiden (2010) tutkimuksessa IFRS-standardien soveltamisen nähtiin vaikuttavan merkittävästi verotuksen ja kirjanpidon väliseen suhteeseen Saksan osalta. Kyseisen tut-

kimuksen tulosten mukaan IFRS-standardien noudattaminen teki merkittävän raon verotuksen ja kirjanpidon väliseen suhteeseen, jota taas aiemmin pidettiin Saksan osalta hyvinkin tiiviinä.

Samanlaisen kehityksen voitaisiin siis olettaa olevan kyseessä myös Suomen osalta, vaikka Geen ja muiden tutkimuksen tulosten perusteella ei voidakaan tehdä aivan suoria johtopäätöksiä Suomen tai muidenkaan maiden osalta. Samanlainen kehityssuunta on kuitenkin havaittu muissakin tutkimuksissa ja ylipäätään on tunnistettu, että IFRS-standardien implementointi ja soveltamisen yleistyminen ovat johtaneet verotuksen ja kirjanpidon välisen suhteen heikentymiseen etenkin niissä maissa, joissa kyseinen suhde on ennen IFRS-standardien vaikutusta ollut vahva (Cuzdriorean & Matis, 2012, s. 28). Koska Suomessa on aiemmin ollut hyvinkin tiivis suhde verotuksen ja kirjanpidon välillä, IFRS-sääntelyn yleistyminen ja osittainen implementointi osaksi kansallista kirjanpitolakiamme, on varmasti vauhdittanut samanlaista kehitystä myöskin Suomen osalta.

8.2 Kansainvälinen vertailu

Suomen asemaa voidaan vertailla kansainvälisesti taulukon 5 pohjalta. Taulukossa on esitetty tämän tutkielman tulosten perusteella lasketut maksimi- ja minimivaikutukset Suomen osalta sekä vastaavat tulokset niiden maiden osalta, joista vastaava tutkimus on toteutettu jo aiemmin. Nämä aikaisemmat tutkimukset on esitelty tämän tutkielman luvussa 6. Taulukossa on kuvattu tulokset vain siltä osin, kuin aiemmissa tutkimuksissa on vertailtu kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta maiden kansallisten lainsäädäntöjen pohjalta. Geen ja muiden (2010) tutkimuksessa vertailun pohjana olivat IFRS-standardit ja kyseisen tutkimuksen perusteella Saksan maksimivaikutus (-8) ja minimivaikutus (-12) poikkesivat huomattavasti Lambin ja muiden (1998) alkuperäisen tutkimuksen tuloksista. Koska tässä tutkielmassa on keskitytty pelkästään Suomen kansalliseen lainsäädäntöön, on taulukosta jätetty pois aiempien tutkimusten ne tulokset, jotka perustuivat IFRS-pohjaiseen vertailuun.

Taulukko 5. Kansainvälinen vertailu

	Suomi 2020	Saksa 1996	Ranska 1996	Italia 2008	Espanja 2003	Yhdysvallat 1996	Iso-Britannia 1996	Norja 2003
Case I	10	2	4.5	7.5	5	13.5	14	15
Case II	6	0	5	0	3	2.5	2	2
Case III	1	5.5	3.5	2.5	6	1	1	1.5
Case III+	0	2	1	5	2	1	2	0.5
Case IV	3	7.5	5	4	2	1	0	0
Case V	0	3	1	0	0	0	0	0
Ei määritelty	0	0	0	1	2	1	1	1
Yhteensä	20	20	20	20	20	20	20	20
Maksimivaikutus (III+ + IV + V – I)	-7	10.5	2.5	1.5	-1	-11.5	-12	-14.5
Minimivaikutus (IV + V – I)	-7	8.5	1.5	-3.5	-3	-12.5	-14	-15

Tyypillisesti anglosaksisen järjestelmän maiksi tunnistetut maat ovat edustettuina taulukon oikeassa laidassa. Anglosaksisen järjestelmän maille tyypillistä on, että verotuksen ja kirjanpidon välinen suhde ei ole kovinkaan tiivis vaan verotus ja kirjanpito ovat omia erillisiä ja itsenäisiä järjestelmiään. Taulukon mukaan tällaisina maina voidaan pitää etenkin Norjaa, Iso-Britanniaa ja Yhdysvaltoja.

Taulukon toista äärilaitaa taas edustavat mannereurooppalaisen järjestelmän mukaiset maat. Näille mannereurooppalaisen järjestelmän maille on tyypillistä, että verotuksella on vahva vaikutus kirjanpitoon. Taulukon mukaan tällaisina maina voidaan pitää etenkin Saksa, Ranska, Italiaa ja Espanjaa.

Kansainvälisesti vertailtuna Suomen voidaan nähdä sijoittuvan Espanjan ja Yhdysvaltojen väliin. Suomi sijoittuu siis anglosaksista ja mannereurooppalaista järjestelmää edustavien maiden keskivaiheille, kuitenkin lähemmäs anglosaksisen järjestelmän maita kuin mannereurooppalaisen järjestelmän maita. Lähtökohtaisesti tätä voidaan pitää melko ylätöksellisenä, sillä historiallisesti kirjanpidolla ja verotuksella on nähty olevan vahva ja

tiivis yhteys Suomessa. Toisaalta tämä kansainvälisen vertailunkin antama tulos tukee sitä käsitystä, että IFRS-standardien yleistyminen Suomessa on entisestään vauhdittanut kirjanpidon ja verotuksen välisen suhteen erkaantumista ja Suomen voidaan nähdä lipuvan vähitellen anglosaksisten maiden joukkoon.

9 Yhteenveto

Tämän tutkielman tarkoituksena oli tutkia kirjanpidon ja verotuksen välistä suhdetta Suomessa. Tutkielma toteutettiin Lambin ja muiden (1998) kehittämän menetelmän avulla ja tutkielmassa vertailtiin Suomen voimassa olevan kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön suhdetta.

Tutkielman ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli sen selvittäminen, minkä asteinen yhteys verotuksella ja kirjanpidolla on Suomessa Lambin ja muiden kehittämän menetelmän pohjalta arvioiden. Suoritetun analyysin perusteella voidaan nähdä, että huomattavan monessa kohtaa Suomen kirjanpitolainsäädäntö ja verolainsäädäntö eroavat toisistaan. Monen analysoidun osa-alueen osalta verotusta ja kirjanpitoa koskivat omat itsenäiset säännöksensä, jotka myös poikkesivat sisällöltään toisistaan.

Eroavaisuuksien lisäksi löytyi kuitenkin myös osa-alueita, joiden osalta kirjanpitoa ja verotusta koskivat omat itsenäiset mutta saman sisältöiset säännökset. Nämä suorat eroavaisuudet tai yhdenmukaisuudet muodostivat huomattavan enemmistön analysoitujen osa-alueiden osalta ja muita variaatioita löytyikin vain muutamia. Näyttäisikin siltä, että tietyt osa-alueet on pyritty hyvinkin vahvasti yhdenmukaistamaan sekä verotuksen että kirjanpidon osalta, mutta monessa kohtaa eroavaisuuksia kuitenkin ilmenee, johtuen kirjanpitolainsäädännön ja verolainsäädännön erilaisista tavoitteista. Näiden tavoitteiden voidaan lisäksi nähdä erkanevan entisestään IFRS-sääntelyn yleistymisen myötä.

Toisena tutkimuskysymyksenä pyrittiin selvittämään, minkälainen on Suomen asema kansainvälisessä vertailussa ensimmäiseen tutkimuskysymykseen saatujen tulosten perusteella. Suomen tuloksia verrattiin niihin maihin, joista vastaava tutkimus oli jo aiemmin suoritettu eli Yhdysvaltoihin, Iso-Britanniaan, Saksaan, Ranskaan, Norjaan, Espanjaan ja Italiaan. Tässä vertailussa Suomi sijoittui keskivaiheille eli Espanjan ja Yhdysvaltojen väliin. Lähtökohtaisesti tulosten perusteella Suomen voidaan nähdä sijoittuvan lä-

hemmäs anglosaksisen järjestelmän maita, eli niitä maita, joissa kirjanpidolla ja verotuksella ei nähdä olevan yhtä tiivistä suhdetta kuin mannereurooppalaisen järjestelmän maissa.

Tässä tutkielmassa keskityttiin analysoimaan yksinomaan Suomen kansallista kirjanpito- ja verolainsäädäntöä sellaisena kun se oli voimassa vuonna 2020. Jatkotutkimuksena voisi olla mielenkiintoista selvittää, minkälaisia tuloksia saataisiin, jos vastaava tutkielma toteutettaisiin IFRS-standardien pohjalta. Toinen mielenkiintoinen lähestymistapa olisi sen selvittäminen, minkälainen vaikutus esimerkiksi kirjanpitolain vuoden 2016 uudistuksella oli tämän tutkielman tulosten kannalta; Jos vastaava tutkielma suoritettaisiin ennen vuotta 2016 voimassa olleen kirjanpitolainsäädännön pohjalta, eroavaisivatko tulokset tämän tutkielman tuloksista?

Lähteet

Kirjallisuus ja artikkelit

Ahosalo, J & Ahosalo, J. (2020). *Kirjanpidon ja verotuksen erityiskysymyksiä käytännönläheisesti*. Kauppakamari. ISBN 978-952-246-572-6.

Andersson, E & Penttilä, S. (2014). *Elinkeinoverolain kommentaari*. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-2201-0.

Cuzdriorean, D. & Matis, D. (2012). The relationship between accounting and taxation insight the European Union: The influence of the international accounting regulation. *Annales Universitatis Apulensis : Series Oeconomica*, 14(1), s. 28-43.

Eberhartinger, E. & Klostermann, M. (2007). What if IFRS were a Tax Base? New Empirical Evidence from an Austrian Perspective. *Accounting in Europe*, 4(2), s 141-168. doi:10.1080/17449480701727932

Gallego, I. (2004). The accounting and taxation relationship in Spanish listed firms. *Managerial Auditing Journal*, 19(6), s. 796-819. doi:10.1108/02686900410543903

Gee, M., Haller, A. and Nobes, C. 2010. The influence of tax on IFRS consolidated statements: the convergence of Germany and the UK. *Accounting in Europe*, 7(1): s. 97–122. <https://doi.org/10.1080/17449480.2010.485382>

Giovanna Gavana , Gabriele Guggiola & Anna Marenzi (2013) Evolving Connections Between Tax and Financial Reporting in Italy, *Accounting in Europe*, 10:1, s. 43-70. <https://doi.org/10.1080/17449480.2013.774733>

Haaramo, V., Palmuaro, S. & Peill, E. (2018). *Pörssiyrityksen tilinpäätös*. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-3112-8.

Hoogendoorn, M. N. (1996). Accounting and taxation in Europe - A comparative overview. *The European accounting review*, 5(sup1), s. 783-794. doi:10.1080/09638189600000050

Jirásková, S. & Molín, J. (2015). IFRS Adoption for Accounting and Tax Purposes: An Issue Based on the Czech Republic as Compared with Other European Countries. *Procedia economics and finance*, 25(C), s. 53-58. doi:10.1016/S2212-5671(15)00712-1

Kager, R., Schanz, D. & Niemann, R. (2011). Estimation of Tax Values Based on IFRS Information: An Analysis of German DAX30 and Austrian ATX Listed Companies. *Accounting in Europe*, 8(1), pp. 89-123. doi:10.1080/17449480.2011.574362.

Kaisanlahti, T. & Lappiniemi, J. (2017). *Ratkaisuja tilinpäätäjän ongelmiin*. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-3250-7.

Kerbs, T. (2020). *Juoksevasta kirjanpidosta tilinpäätökseen käytännönläheisesti*. Kauppa-kamari. ISBN 978-952-246-642-6.

Kirjanpitolautakunnan yleisohje. *Suunnitelman mukaiset poistot*. 16.10.2007

Kukkonen, M & Walden, R. (2020). *Elinkeinoverolaki käytännössä*. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-4152-3.

Lamb, M., Nobes, C. and Roberts, A. 1998. International variations in the connections between tax and financial reporting. *Accounting and Business Research*, 28(3): s. 173–188. <https://doi.org/10.1080/00014788.1998.9728908>

Leppiniemi, J. & Kaisanlahti, T. (2016). *Kirjanpitolaki - kommentaari*. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-2799-2.

Malmgren, M & Myrsky, M. (2020). *Elinkeinoitulon verotus*. Alma Talent Oy. ISBN 978-952-14-3936-0.

Myrsky, M. & Ossa, J. (2008). *Verotuksen perusteet*. Talentum. ISBN 978-952-14-1224-0.

Myrsky, M., Svensk, N. & Voutilainen, T. (2014). *Suomen finanssioikeus*. Lakimiesliiton kustannus. ISBN 978-952-246-306-7.

Nobes, C. and Schwencke, H. R. 2006. Modelling the links between tax and financial reporting: a longitudinal examination of Norway over 30 years up to IFRS adoption. *European Accounting Review*, 15(1): s. 63–87. <https://doi.org/10.1080/09638180500510418>

Oliveras, E. and Puig, X. 2007. The changing relationship between tax and financial reporting in Spain. *Accounting in Europe*, 2(1): s. 195–207. <https://doi.org/10.1080/09638180500379020>

Raudasoja, K. & Johansson, M-L. (2009). *Esimies talouden johtajana julkishallinnossa*. Alma Talent Oy. ISBN 978-951-0-35684-5.

Torkkel, T. (2017). *Leasingsopimusten verokohtelu oikeudellisessa muutosympäristössä*. Verotus-lehti 3/2017, s. 269.

Torkkel, T. (2019). *Verotuksen ajankohtaiset erityiskysymykset liittyen kirjanpitoon*. Verotus-lehti 5/2019, s. 569.

Verohallinnon syventävä vero-ohje. *Koneiden ja laitteiden korotetut poistot verovuosina 2020-2023*. (28.2.2020). Diaarinumero VH/48/00.01.00.2020. Noudettu 25-10-2020 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/82959/koneiden-ja-laitteiden-korotetut-poistot-verovuosina-2020-2023/>

Verohallinnon syventävä vero-ohje. *Eräiden yhteisöjen tulolähdejaon poistaminen.* (1.1.2020). Diaarinumero VH/5788/00.01.00/2019. Noudettu 21-09-2020 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/77302/eraiden-yhteisojen-tulolahdejaon-poistaminen2/>

Verohallinnon syventävä vero-ohje. *Saamisten arvonalenemisten vähennyskelpoisuus elinkeinotulon verotuksessa.* (1.1.2020). Diaarinumero VH/5688/00.01.00/2019. Noudettu 28-10-2020 osoitteesta <https://www.vero.fi/syventavat-vero-ohjeet/ohje-hakusivu/48615/saamisten-arvonalenemisten-vahennyskelpoisuus-elinkeinotulon-verotuksessa2/>

Virallislähteet

HE 111/1992, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kirjanpitolain, osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun sekä osuuskuntalain muuttamisesta.

HE 173/1997, Hallituksen esitys eduskunnalle kirjanpitolaiksi sekä laeiksi osakeyhtiölain 11 ja 12 luvun ja osuuskuntalain 79 c §:n muuttamisesta.

HE 109/2005, Hallituksen esitys eduskunnalle uudeksi osakeyhtiölainsäädännöksi.

HE 185/2013, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi tuloverolain, elinkeinotulon verotamisesta annetun lain sekä eräiden muiden verolakien muuttamisesta.

HE 89/2015, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kirjanpitolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta sekä puunkorjuuta aarniometsissä harjoittavien yritysten viiranomaisille suorittamien maksujen julkistamista koskevaksi laiksi.

HE 257/2018, Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi elinkeinotulon verottamisesta annetun lain, tuloverolain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta.

HE 85/2019, Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi koneiden, kaluston ja muun niihin verrattavan irtaimen käyttöomaisuuden korotetuista poistoista verovuosina 2020-2023 sekä laeiksi verontilityslain ja tuloverolain väliaikaisesta muuttamisesta.

Muut lähteet

KHO 2014:120

KHO 2016 T 4472

KILA 1255/1994 – Julkisyhteisöltä saadun avustuksen (ns. pääomatuen) kirjaaminen

KILA, Yleisohje ulkomaanrahan määräisten saamisten sekä velkojen ja muiden sitoumusten muuttamisesta euromääräiseksi, 13.12.2005

KILA 1750/2005 – Tilinpäätösperiaatteiden muutosten ja aikaisempia tilikausia koskevien virheiden käsittelystä tilinpäätöksessä

KILA, Yleisohje suunnitelman mukaisista poistoista, 16.10.2007

KILA 1866/2011 – Käteisvarojen kirjaamisesta yhden henkilön osakeyhtiössä

KILA 1883/2012 – Investointien kirjanpidollisesta käsittelystä ja arvonalennuksen kirjaamisesta